
İdeolojiden Mitolojiye Türk Siyasal Kültürünün Meta-Dili: “Atatürk Yaşasaydı!”

Halis Çetin

Her toplum, kendisine geçmiş ve gelecek arasındaki ilişkileri açıklayan efsaneler yaratır. Efsanelerin rasyonel dünyasında ideolojiler işlev görürken, geleceğin umut ve hayal dünyasının irrasyonel alanını mitolojiler şekillendirir. Mitos’lar, fiziki gerçekleri, meta-dilin kendine kazandırdığı aşkınlık ve soyutluk gücüyle kutsallaştırırlar. Bu güç, fizikî olan her şeyin metafiziğe dönüştürülmesine imkan verir. Ritüel mitoslarıyla, toplumda kutsal bir güç yaratılarak ortak bir geçmiş ve gelecek duygusu yayılırken, Orijin mitosları aracılığıyla, topluma bir ‘ilk sebep ve ilk ilke’ meşruiyeti ile kuruluş ve kurtuluş misyonu aşılanır. Kült mitosları, toplumsal kurtuluş, yeniden doğuş, hakim bir güç olunması gerektiğine yönelik inancı beslerken, Prestij mitosları aracılığıyla, kahramanlar, efsaneler, destanlar üretilerek toplumda ortak bir duygu ve itaat geleneği yaratılır. Eskatalogya mitosları sayesinde, toplum gerek kötü günler, gerek düşman istilalarıyla sonunun geleceğine inandırılarak birlik ve beraberlik bilinci sürekli tazelenir. Mitolojiler aracılığıyla, bir üst kutsanmışlıklar alanı yaratılarak olan duruma yönelik kabuller güçlendirilmekte, kader inancı ile tüm toplumun zihinsel olarak birbirini tamamlaması ve bütünleşmesi sağlanıp, ortak bir bağlılık dünyasının yaratılması gerçekleştirilmektedir. Mitolojiler ile zaman ve mekan olguları istenilen zaman ve mekana dönüştürülerek yeni bir dünya kurulması sağlanmaktadır. Onda, geçmiş ve gelecek bugüne dönüştürülür. Zaman ve mekan, her şeye uyarlanabilir. Kısaca mitolojiler aracılığıyla her şeyin her şey olması mümkündür.

Mitoloji, ideolojinin açıklamakta zorlandığı tarihsel ve toplumsal gerçekleri, tarih dışı ve toplum dışı alana atarak mutlak ve kutsal ilke ve değerlere dönüştürür.

Yrd. Doç. Dr., Cumhuriyet Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü.

Liberal Düşünce, Cilt:10, No:38-39, Bahar-Yaz 2005, s. 103-133.

Bu yüzden, hiçbir ideoloji yoktur ki, mitolojilerin bu gücünden yararlanmış olmasın. Türk siyasal kültüründe, resmî ideolojinin kendini toplumsal alanda en yoğun ve yaygın olarak sunduğu meta-dil “Atatürk” mitosudur. Dün, fiziki bir varlık olan Atatürk, artık metafizik bir gücü de temsil eder olmuştur. Dün ideolojik bir söylem olan “Atatürk”, bugün mitolojik bir söylencedir. Bu söylencenin en önemli yansıması, “Atatürk yaşasaydı!” retoriğinde saklı olan geçmiş, bugün ve gelecek kurgusudur. “Atatürk yaşasaydı!” söylencesi içinde, yukarıda açıkladığımız tüm mitosların (ritüel, orijin, kült, prestij, eskatalogya) özelliklerini bulmak mümkündür. “Atatürk yaşasaydı!” retoriği, Türk siyasal ve toplumsal hayatının en önemli argümanlarından biri olarak kullanılmaktadır. Hemen hemen her kesim, “Atatürk yaşasaydı” mitosunu kullanmakta ve kendi paradigmatik dünyasının içinde Atatürk’e pragmatik bir misyon biçmektedir. Atatürk, tüm teorilerin aktif katılanı veya belirleyicisi değil, pasif, belirlenen bir aracı olmaktadır. Atatürk, eşsiz bir mutlaklık ve kutsallıkla yüceltilerek, her kesimin amaçlarının aracına indirgenmekte, kendi ideolojik ilke ve değerlerine mitolojik kutsallık katma aracı olarak kullanılmaktadır. Bu çalışmada, Atatürk’ün her kesimin işine geldiği gibi kullandığı, siyasî, ticarî, dinî, ahlakî, meslekî amaçlarının bir aracına indirgendiği yaygın anlayışı, siyasal kültür-ideoloji, siyasal iktidar-meşruiyet ve demokrasi-karizma ilişkileri çerçevesinde anlamaya çalışacağız.

1. Türk Siyasal Kültürü

Siyasal kültür kavramını, kısaca, insanların, toplumsal ve siyasal alan içinde yüz yüze kaldığı siyasal değer ve ilkelerle onların siyasal düşünüş ve davranışlarını, siyasal kurumlarını ve en geniş anlamda siyasetini biçimlendiren etmenler ve ilişkiler ağı olarak tanımlayabiliriz. Siyasal kültür alanında birey, siyaseti ve toplumu kuşatan ilişkiler ağını düzenleyen ve belirleyen değerler, kurallar, ilkeler, simgeler, semboller ve ritüellerle karşılaşır. Siyasal kültürü, bir toplumun siyasal ilişkiler, değerler ve ilkeler yönünde geliştirdiği geleneksel, kültürel, ahlakî, ideolojik değerler ve tavırlar bütünü olarak tanımlayabiliriz. Siyasal kültürün en önemli boyutu *nesnellik*dir. Nesnellik, siyasal kültürü oluşturan unsurları bireylerden bağımsız, onları aşan ve bir bütünlük içinde tutan özelliktir. Easton, her toplumun, kutsal ve ihlal edilmez siyasal ve kültürel totem ve tabulara sahip olduğunu, bunların asla tartışılmayacağını iddia eder. Bireylerin düşüncelerini, hislerini, davranışlarını belirleyen inançlar, değerler, fikirler ve normların siyasal kültürü oluşturduğunu söyleyen Easton; siyasal sistemin başarısının da bireylerin bu kültüre bağlılık göstermesine dayandığını belirtir. Pye, siyasal kültürün, bireysel tercihler ve tecrübelerle toplumun kolektif tercih ve tecrübelerinin bir toplamı olduğunu savunur. Ona göre, her toplumun birbirinden farklı gelenekleri, devlet ve kamu ruhu, bireysel bağlılıkları ve liderlik algılaması vardır. Tucker ve Fagen, siyasal kültürün bir *kavramsallaştırma* olduğunu ve önemli olanın bu kavramın yüklediği anlamların bireylerin psikolojik bağlılıklara ve açık ve örtük davranış kalıplarına etkisi olduğunu savunmaktadırlar¹.

¹ Ali Yaşar Sarıbay, *Siyasal Sosyoloji*, Der Yayınları, İstanbul, 1994, s. 73-75.

Duverger, kültürün üç farklı aşaması olduğunu belirtir: rol ve davranış modellerini belirleyen bir normlar bütünü, bu normlara uyulmasını sağlayan yaptırımlar ve normlara saygı duyulmasını sağlayan değerler sistemi. Daha sonra, üst kültürler, alt kültürler ve karşıt kültürlerden bahseder. Üst kültürler, kurdukları siyasal kültür dünyası ile, alt ve karşıt kültürleri kendi değer ve ilke sistemi içinde eritme ve yönetici sınıfların egemenliğini sürdürme amacını gütmektedir². Almond ve Verba, siyasal kültürü, toplumsal roller ve bireyin toplumsal değerleri etkilemesi açısından ele almaktadırlar. Uzmanlaşmış siyasal ve toplumsal rollerin olmadığı *yöresel* siyasal kültürde birey, köy veya kabile dışında, daha geniş bir siyasal sistemin ve toplumsal birlikteliğin varlığından haberdar değildir. *Uyruk* siyasal kültüründe, bireyin kendi yerel birlikteliklerinin dışında daha geniş ve farklılaşmış ilişkilere girme istekliliği vardır. *Katılmacı* siyasal kültürde ise, bireylerin siyasal sisteme ve toplumsal yapılara ve onların çıktılarına yönelik girişimleri ve beklentileri gelişmiştir. Bireyler kendilerini gerçekleştirmek ve siyasal ve toplumsal sorumluluklarını yerine getirmek için bu yapılara aktif bir şekilde katılarak ilgili kurumları ve bu kurumların kararlarını etkilemeye çalışırlar.³ Onlara göre, siyasal kültürün belirlediği bu tipler bireylere farklı roller ve davranışlar kazandırır. Siyasal kültür, siyasal roller ve kurumlarla bir bütün olarak siyasal sistemin temel değerleri arasında uygunluk olduğu ve uyumlu değişim içerisinde olduğu takdirde, siyasal değişim ve siyasal yapılar birbirini besleyerek toplumsal ve siyasal değişimler barış içinde gerçekleşir⁴. Bu uyumluluk içinde, bireyin siyasal toplumsallaşma süreci bireysel yabancılaşmaya, toplumsal bunalımlara ve iç çatışmalara neden olabilecek sorunları ortadan kaldırır ve bireysel, toplumsal ve siyasal bütünleşme barış ve süreklilik içinde gelişir.

Siyasal iktidar, siyasal kültürü, kolektif bir duygu yaratmak amacıyla belirli aralıklarla yeniler. Siyasal kültür aktarımının tüm öğeleri (dil, söylem, eğitim, yasa, anayasa, ideolojik metinler, destan, hikaye, ant vb) bu yenilemede kullanılır. Bu araçlarla katılımcıların ortak bir inanç etrafında bütünleşmesi sağlanır. Katılımcıların, bu ortak inançlar yardımıyla birbirine bağlanması gerçekleşir. Bu süreçlerden kaynaklanan iki temel gösterge önemlidir. Bunlardan ilki, ortak bir kültür aracılığıyla, verili bir topluluğun üyeleri arasında dayanışma bağlarının yaratılmasını sağlar ve onlarda, ait oldukları topluluğun, diğerlerinden ayrı ve farklı olduğu imajının oluşmasına yol açar. Dayanışma bir grup oluşturma bilincinin üzerinde temellendirilir. Dışarıda kalanlar 'yabancı' ve 'düşman' olarak görülür. İkincisindeyse, bir kültüre dahil olan bireyler, bazı simgeleri, değerleri, inançları ve gelenekleri içselleştirirerek, onları kendi varlıklarının bir parçası olarak değerlendirirler. Böylece siyasal kültür, standart bir değer, ilke ve davranış dünyası yaratarak toplumsal bütünleşmeyi de sağlamış olur.

Siyasal kültür, büyük ölçüde simge ve dil aracılığıyla siyasal ve toplumsal hayatta yer edinir. Siyasal kültür, kendi "kurallarını" topluma kabul ettirebilmek için sem-

² Maurice Duverger, *Siyaset Sosyolojisi*, Çev: Şirin Tekeli, Varlık Yayınları, İstanbul, s. 86-90.

³ Gabriel Almond-Sidney Verba, *The Civic Culture*, Boston: Little, Brown, 1965, s. 14-17.

⁴ Gabriel Almond-Sidney Verba, *The Civic Culture*, s. 20-21.

bollerden, simgelerden ve dilden faydalanır. Kullanılan dil ve semboller, 'dünya görüşü' içinde yer alan ve çok önemli toplumsal fonksiyonları yerine getiren unsurlardır. İnsanın etrafındaki kainatı anlamasına yarayan bu 'görüş', bir kültür bütünü olarak karşımıza çıkar. Kültürün oluşturduğu parçalara simge denir. Her simge, her sembol, her kelime siyasal ve toplumsal alanda düşünsel ve değersel çağrışım yaparak toplumda ortak bir "bilinç" yaratır. Bu bilinç, kültürel bütünsellik içerisinde toplumda birlik, beraberlik ve uyum sağlar. Simgeler nesilden nesile aynı toplumsal davranışlarda bulunmayı öğretirler. Simgeler, dünyanın algılanmasında kullanılan sistem gözlükleridirler. Siyasal toplumsallaşma ve öğrenme süreci simgelere bağlanır. Simgeler, ortak toplumsal çağrışımların taşıyıcısı, birden çok kimsenin paylaştığı bir toplum haritası olarak işlevlerini 'yükü' bir geçmiş ve gelecek tasavvurundan alırlar. Simgeler ve onun temsil ettiği değerler ve kurallar siyasal ve toplumsal kültür alanında dil aracılığıyla yenilenir ve böylece ortak kültürel miras yaşatılır.

Simgeler, siyasal kültürün taşıyıcı araçları olarak önemli işlevlere sahiptir. Bu işlevler; dünyamızın içindeki nesnelere sınıflandırma, yaşadığımız toplulukta önemli değerlerin neler olduğunu hatırlatma ve onlara uymaya zorlama, bu değerleri içermeme, bazı hislerimizi boşaltma ve açığa dökme ve bilişsel bir evren kurmadır⁵. Simgeler, semboller ve bunların topluma yönelmiş dilleri daima siyasal kültürün değer ve ilkelerine tabi olarak işlev görürler ve siyasal kültüre bireysel uyum ve meşruiyet sağlamak için kullanılırlar. Bu sürecin kapsadığı girişimler şöyle sıralanabilir; siyasal kültür değerlerinin yeni nesillere aktarılması; simge, toplumsal bütünlüğün sağlanması; ritüel, dünya görüşlerinin anlatılması ve sürdürülmesi; söz.

Siyasal kültürü, bireyin içine doğduğu dünyanın verili ilke ve değerleriyle sınırlarsak ve yukarıdaki ayrımlara dikkat edersek, onun iki yönlü bir ilişki biçimini de özünde barındırdığını görürüz. Birinci yön; devletten toplum ve bireyin dünyasına yönelik aktarımdır ki, bunda simge, söylem, ideoloji, eğitim, siyasal yapı, bürokrasi, hukuk gibi araçlar vardır. İkinci yön ise; bireyden, topluma ve toplumdan devlete yönelen inanç, talep, meşruiyet, katılım, bütünleşme gibi destekler veya direnişlerdir. Bu iki zıt yön felsefe alanında iktidar-itaat, siyaset bilimi alanında yöneten-yönetilen, sosyoloji alanında seçkinler-kitle, psikoloji alanında güdenler-güdülenler şeklinde ayrımlaştırılmaktadır. Yöneten ve yönetilen ayrımı, ne kadar farklı ifade edilirse edilsin, özünde anlatılmak istenen, hakim belirleyici bir grubun siyasal kültürün tüm nosyonunu kendi iktidarını kurmak ve sürdürmek için kullanıldığıdır. Biz de, bu tanımlar içinde seçkinler ve kitle ayrımını kullanacağız. Seçkin kültürü hakim siyasal kültürü, kitle kültürü ise toplum kültürünü ifade edecektir.

Seçkinler; kendi kültürlerinin, siyasa ve toplum alanlarını kuşatıcı bir çerçeveleme olması için simge, sembol ve ritüelleri yönetirler, yönlendirirler ve kendi yorumlarını kitleye empoze ederler. Çerçeveleme, esas itibarıyla, simge ve sembollerin dışsal ve içsel ortamının başkalaştırılarak çoğaltılmasıdır. Dışsal olarak, seçkinler, törenler ve kutsanmış biçimsellikler içinde daha güçlü, etkin, büyük ve kuşatıcı bir sembol-

⁵ Şerif Mardin; *İdeoloji*, Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, Ankara, 1976, s. 63.

ler dünyası yaratırlar. İçsel olarak, yeni bir dil ve söylem dünyası içinde sembollere ve simgelere kutsallık atfedilir. Böylece, seçkinler; çerçevelemeyi kurumsallaştırarak toplum/kitle üzerinde kontrol sağları veya kontrollerini pekiştirirler. Seçkinler, ritüeller/*ayinleştirme* (antlar, marşlar, bayramlar, törenler, günler, kutlamalar vb.) ile kendi sembol sistemlerini/siyasal kültürlerini yalanlayabilecek, onun gücünü ve etkisini azaltabilecek dışsal olguları siyasal sistemden ve siyasal kültür alanından *tecrit* ederler. Bu sayede kontrol tesis edilmiş ve istenen toplumsal/siyasal düzen kurulmuş olur. Bu seçkinler kültürü genellikle ideolojik olmakla birlikte pragmatik de olabilir⁶. Türk siyasal kültürü bu bağlamda tamamen ideolojiktir. Belki de, ideolojinin seçkinler tarafından pragmatik kullanımudur.

Türk siyasal kültüründe seçkinler kendi kültür dünyasının temel ayrışmasını “biz” ve “onlar” çatışması üzerine oturtmaktadırlar. “Biz”lik alanı; seçkinler, ideolojik taraftarlık, ulusal çıkar ve kamu yararı gibi söylemler üzerine kurulu iken, “onlar”; hain, öteki gibi iç ve dış “düşman”ları kapsamaktadır. “Topluluğun genel uyumunu sağlamaya yönelik dışsal sembolik çerçeveleme ise *bölücülük* şeklinde karşımıza çıkmaktadır....İçsel sembolik çerçeveleme ise *devlet* olmuştur. Siyaset, iktidar hatta ulusal hayatın hemen her yönü devlet sembolü etrafında toplanmış, seçkinler kendi kaderlerini devlete sadakatle özdeşleştirmişler, kitleden de, “yüce” (kutsal) ve “güçlü” devlete karşı aynı sadakati istemektedirler⁷. Böylece, devlete sadakatle öndere (Atatürk’e) sadakat, öndere sadakatle seçkinlere sadakat aynı kültürün çerçevelemesi içinde hapsedilmektedir. Bu alanlara kimin gireceği ve bu söylemlere kimin muhatap olacağını da yine, seçkinler tarafından belirlenmektedir.

Türk siyasal kültüründe seçkinlerin rolü, seçkinlerin siyasal kültürün belirleyici unsuru olmalarından dolayı çok güçlüdür. Özellikle, siyasal sistemin kurulması ve korunması sürecinde seçkin kültür değerleri, topluma yönelik bir değişim aracı olarak sunulmuştur. Bu kültür, bir ulusal amaç/ideoloji etrafında örölmüş ilişkiler ağını ve siyasal sistemin varlığıyla bu seçkinlerin varlığının birbiriyle özdeşleştirildiği bir alanı ifade eder. Türk siyasal kültürü; devletin kutsallığı, önderin mutlaklığı, seçkinler grubunun başat konumu, devletin toplum üzerindeki belirleyiciliği üzerine kurulmuş ilke ve değer örgüsü içinde değerlendirilmektedir.

Türk siyaset geleneğinde, siyasal kültür alanı ve araçları doğal olarak da siyasal toplumsallaşma süreci bireyin ve toplumun devletçe sıkı sıkıya denetlenmesinin ve kontrol altında tutulmasının bir aracı olarak kullanılmıştır. Devlete yüklenen bu misyon içinde toplumun devletle birlik ve beraberliğinin sağlanması siyasal kültürün ana eğilimi olmuştur. Devlet için iyi olanın herkes için iyi olacağına olan inancın beslediği bu kültür, “yekpare” bir toplum kurma özleminin⁸ ürünüdür. Bu yönüyle siyasal kültür alanına toplum üzerinde mutlak egemen olma araçsallığı şeklinde bakan ve toplumun içindeki her türlü çatışma/farklılık kültürünü reddeden, toplumu soyut bir bütünlük

⁶ Ali Yaşar Sanbay, *Siyasal Sosyoloji*, s. 85.

⁷ Ali Yaşar Sanbay, *Siyasal Sosyoloji*, s. 86.

⁸ Şerif Mardin, *Türk Modernleşmesi*, Der: Mümtaz’er Türköne-Tuncay Önder, İletişim Yay., İstanbul, 1997, s. 107.

dışında algılayamayan ve sadece kendi himayesinde bir toplumsallık düşünebilen seçkinler kültürü, patrimonyalizmin kültürel özelliklerini sürdürmüştür⁹.

Türk toplumsal kültüründe, güce ve otoriteye olan saygı, iktidara ve iktidarı elinde bulunduranlara yönelik olarak da ortaya çıkmaktadır. Güç, toplumsal ilişkilerde olduğu gibi, siyasal ilişkilerde de Türk toplumunun davranışlarını belirler. Bu yüzden, güç elde etme mücadelesi, güçlüye boyun eğme yarışı, gücün gözüne girme telaşı, güçten rant elde etme çabası, Türk siyasal kültürünün en belirgin siyasal davranış kodları arasındadır. Türk siyasal kültüründe güç, öteki insanlara istediğini yaptırabilme iktidarındır. Türk siyasal kültüründe, gücün elde edilmesi, gücün bir baskı ve ötekini yok etme aracı olarak kullanılması, gücün iktidarın nimetlerini paylaşırma alanı olarak görülmesi konsensüsü içinde toplumsal meşrulaştırmaya dönüşür.

Türk siyasal kültürü, güce tapınmanın en önemli boyutu olarak gücü ihtişam ve görkemlilik ile örtüştürür. Türk siyasal kültüründe, gücün nitel değerlerinden ziyade nicel değerleri ön plana çıkarılır. Gücün “niçin”liğinden çok “nasıl”lığı, Türk toplumsal ve siyasal kültürü için daha önemlidir. Gücün meşruluğu, adilliği, haklılığı, hukukiliği gibi niteliklerden çok, kurumsal yapısı, cesameti, görkemi, büyüklüğü, uzunluğu, yaşı, sayısı gibi nicelikler Türk siyasal ve toplumsal kültürü için daha önemlidir. Örneğin, Türkiye Cumhuriyetin yaşı, onun sağladığı hak ve özgürlüklerden; Türk bayrağının uzunluğu (ki, 3,5 km ile dünya rekoru kırılmıştır), onun altında yaşayanların mutluluğundan; bir kamu binasının ihtişamı, içinde verilen hizmetten; bir anıtın, bir kurumun, bir heykelin cesameti, görkemi ve ihtişamı, Türk toplumsal ve siyasal kültürü için onun topluma sağladığı fayda, mutluluk, rıza ve değerden daha önemlidir. Bu kaba güç ve nicelik tapınması, Türk toplumunda bireyin var olmasının ve kendini ifade etmesinin önüne geçmektedir. Bu görkemliliğe tapınma ritüelleri içine hapsolan bireyler, güce yüklenen anlamdan ziyade, güce tapanların yok edici dünyası içinde kaybolur. “Atatürk yaşasaydı” söyleminin arkasındaki nedensellikler de bu davranış kalıpları içinde yerini alır.

Türk siyaset geleneği kişi kültü üzerinde yükselir. Lider, kahraman ve karizma toplumu ve siyaseti yönlendiren ve yöneten temel aktördür. Doğal olarak kahramana tapınma geleneği de toplumsal alanda egemen argüman olarak kullanılır. Ata, şef, baba, karaoğlan, mücahit, bacı, başbuğ, yiğit, delikanlı vb. kültlerle kahramana tapınma toplumsal meşruiyet alanı bulur. Bunun sonucunda lider partileri ve diktatoryası siyasete egemen bir yöntem olarak gelişir. Siyasetin her tıkanmasında bir kurtarıcıya veya kahramana ihtiyaç duyulması da bu anlayıştan beslenir. Unutulmamalıdır ki, bir toplumda ve siyasada kahramanlar yüceltildikçe, toplumun ve siyasetin seviyesi düşmekte, kahramanların sayısı ve onlara olan ihtiyaç arttıkça toplumun ve siyasetin niteliği azalmaktadır. Bir toplum, kahramanlarına ne kadar güveniyorsa kendine de o kadar güvenmiyor demektir. Kahramanlar, toplumun ve siyasetin üzerinde, egemen irade, bilge kişilik, Demokles’in kılıcı veya kutsal ruh olarak durduğu sürece, bi-

⁹ Ahmet İnsel, *Türkiye Toplumunun Bunalımı*, Birikim Yayınları, İstanbul, 1990, s. 20, 55.

rey, toplum ve siyaset kendi gerçekliği ve sürekliliği içinde kendine hareket alanı ve inisiyatif geliştirememektedir. Bütün bunlar kadar önemli başka bir husus da, Türk tarihinin kahraman ve kahramanlıklarının kutsallığı ve dokunulmazlığı ile kuşatılarak daraltılmış alanlarında sadece siyaset değil, tarih, ekonomi, sosyoloji gibi sosyal alanların da seviyesizleşmesidir. Bu araştırma alanları, kahramanlarla ve kahramanlıklarla çevrili mayın tarlalarında, onlara basmamak veya bulaşmamak için daha sığ ve basit alanlara kayarlar.

Türk siyasal kültüründe, liderliğin ve karizmatik kahramanlığın yüceltilmesinin ve kutsanmasının bir başka önemli nedeni, siyasal ve toplumsal birlik ve beraberliğin tesisinde “ortak bir kamusal liderlik kültürü”ne duyulan ihtiyaçtır. Toplumsal düzeni sağlayan, toplumun güvenliğini temin eden devletin, güçlü olması ve devamı için, Türk toplumsal kültürü, devlet içinde birlik ve beraberliğe önem verir. Devleti en büyük ihtiyaç olarak kabul eden Türk toplumunda, bu ihtiyacın ana nedeni de devletin bu birlik ve beraberlik düzenini korumasıdır. Toplumsal talepler ile devletin ve toplumun birliği, bütünlüğü aynı anlamda değerlendirilir. Bu yüzden, tüm siyasal ideolojiler ve partiler kendilerini devlet ideolojisinin ve önderinin bir parçası (party) olarak kabul ederler. Tüm siyasal hareketler, meşruiyetlerinin kaynağını devlette ve doğal olarak önderinde ararlar, onda bulurlar, onda olduğunu iddia ederler. Böyle olunca da, tüm ideolojilerin hem kaçacağı hem de sığınacağı liman devlet ve resmi ideoloji olmaktadır.

Türk toplumsal kültürünün en belirleyici özelliği olan birlik ve beraberlik anlayışı, siyasal kültürün de şekillendirmesi ile bütünlüğe dönüşür. Türk toplumu, bütünlüşmüş bir birlik ve beraberlik içerisindedir. Bütünleşme ifadesinin tam karşılığı ise, “Biz” değildir. Türk insanı, “Ben” olmaktan (birey olmaktan) korkan, kendisini benlik ve kişilik mücadelesi içerisine sokmaktan çekinen bir doğaya sahiptir. Ötekine güvenmemenin sonucu olarak kendine de güvenmeyen Türk insanı, tüm “Ben”liğini, “Biz”lik içerisinde eritir. “Biz” kavramı içerisinde, sayısız “Ben”ler, benlikler gizlidir. Aslında sayısız “Ben” parçaları, “Biz” bütünlüğünün içine saklanmıştır. Kendini ben (birey) olarak ifade edemeyen, gerçekleştiremeyen, ve bu bilgiye, birikime, cesarete sahip olmayan sayısız “Ben”ler, “Biz”lik içerisinde erimektedir. Birey olmak mücadelesinin zorluğu ve birikiminden korkup “Biz”e sığınan (gizlenen/saklanan/kaçan) Türk toplumu, “Ben”e ait tüm sorunlarını, isteklerini, tutkularını, tatminlerini, değerlerini, çıkarlarını, dürtülerini, tepkilerini, sevgi ve nefretlerini “Biz”e yükleyerek, “Biz”i “Ben”leştirmektedir. Her “Ben” kadar “Biz” kültürü olmasına rağmen, “Biz” artık tek bir kütle, tek bir “Ben” gibi hareket etmektedir. Türk toplumu, tüm “Benlik” değerlerini “Bizlik” içerisinde eritir. Varlığını ve benliğini, yokluğa ve bizliğe armağan eden Türk insanı, aile, aşiret, soy, toplum, millet, cemaat, örgüt, önder, devlet gibi biçimleriyle bir kolektivitinin içinde yok olmaktadır. Türk insanı, küçük kitle organizasyonlarında, mitinglerde, protestolarda, gösterilerde, spor karşılaşmalarında, hatta normal hayatının bir çok alanında bir kitlenin parçasıymış gibi davranmaktadır. Türk insanı, tek başına (birey) iken bile, bir bütünlük (kitle-kütle) gibi hare-

ket edebilmektedir. Bu bağlamda, “Atatürk yaşasaydı” retoriğindeki ortak “Biz”liği temsil eden bir kişiye sığınmayı da böyle okuyabiliriz. “Biz”liğin ve “Biz”liği temsil eden liderlerin kutsandığı bir kültürde, söze, kutsal kişi ve kültürün isimleriyle başlamak da kaçınılmazdır.

2. Atatürk Yaşasaydı!

Türk siyasal kültüründe, siyasal kültürü bir bütün olarak kuşatan ve şekillendiren en önemli araç resmi ideolojidir. Parla, siyasal kültürü, bir sosyal topluluğun siyasal düşünüş ve davranışlarını, siyasal kurumlarını ve en geniş anlamda siyasetini biçimlendiren önemli etmenlerden biri olarak, siyasal geleneklerin, eğilimlerin, duyguların ve temel düşünsel kategorilerin toplamı olarak tanımladıktan sonra; resmi ideolojinin tepeden aşağıya empoze edilen en önemli siyasal kültür unsuru olduğunu vurgular. Özellikle Türk siyasal kültüründe, Kemalizm, egemen bir ideoloji, “kamusal bir felsefe”, bir dünya görüşü, yasalarla ve anayasa ile resmîyetleştirilmiş bir ideolojidir. Bu bağlamda, sürekli yeniden üretilen, kuşaktan kuşağa aktarılan yetersiz klişelerle çarpıtılan, eleştiriye ve sorgulamalara tabi tutulmayan, özü ve tarihsel bağlamı içindeki gerçek anlam ve önemi deforme edilen, dogmatik değerlerle ve kutsallıklarla yüceltilen bu ideolojik kültür Türk siyasal kültürüne egemendir. “Atatürk yaşasaydı” retoriğine uyarlayabileceğimiz bu dogmatiklik ve kutsallık anlayışını Parla, Türk siyasal kültürünün irrasyonel özelliğiyle açıklar. O’na göre; Türk siyasal yaşamında, hem bilişsel, hem duygusal-normatif planda, Kemalizm’e (ve Atatürk’e) gönderme yapılmadan düşünce-duyguyargı belirtildiği, ülkenin siyasi tarihi ve geleceği üzerine Kemalizmle (doğal olarak Atatürk ile) ilgisi kurulmadan sembolik ya da diskürsif konuşulduğu ve iş görüldüğü yok gibidir. Bu durum, sadece devlet ve iktidar odakları için değil, muhalefetten sivil toplum kuruluşlarına, sokaktaki adamdan iş adamına kadar yaygın bir olgudur. Kemalizm, “kamusal bir felsefe” olarak, yalnız meşru sayılan siyasete, millî eğitime ve ulusal kültüre yön veren bir ideoloji/dünya görüşü değildir; toplumsal yaşamın her alanında, sağduyu eseri ve kamuya yararlı sayılan tutumların, görüşlerin ve açıklamaların bir parametresi ve gerekçesi hükmündedir. Bir yandan, resmi siyasetin ve siyasal iktidarın otoritesini dayandırdığı bir meşruiyet formülü ve miti; öbür yandan genel olarak kamunun kabul ettiği ve birçok fikir ve fiili değerlendirmekte kullandığı bir temel meşruiyet normudur. Bu resmi ideolojinin, siyasal kültürü masseden bir meşruiyet kaynağı olarak kamusal ve günlük yaşamda büründüğü ve hükmünü sürdürdüğü biçim ve semboller oldukça yaygındır. Her yerde hazır ve nazır heykel ve portrelerden, her konuya ilişkin yol gösterici ve emredici vecizelere, Kemalizm’den başka “izm” olamaz düşünce üniformitesinden hep Ata’nın “izinde” bulunmaya sadakat yeminlerine, çok çeşitli “kişi kültü” sembolizmlerinden çok çeşitli törensel uygulamalara, temel ideolojik özelliklerinin tüm siyasal söylemlerdeki (Atatürk yaşasaydı ile başlayan) zengin çeşitlemelerinden, sosyal ve bireysel psikolojideki koyu bir atacılık sendromuna kadar bu kültürün başat unsurunu gözlemlemek mümkündür¹⁰.

¹⁰ Taha Parla, *Türk Siyasal Kültürünün Resmi Kaynakları I: Atatürk’ün Nutuk’u*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1994, s. 11-15.

Bu unsurun siyasal kültüre yansıyan en basit, yaygın ve yoğun kullanım biçimini “Atatürk yaşasaydı” ifadesinde bulmak mümkündür. Özellikle, AB’ne giriş sürecinin olumlu ve olumsuz yansımalarının hemen hepsinde bu ifadenin “besmele” gibi kullanıldığını görmek mümkündür. Bu ifade, hem resmi ideolojiye duyulan dogmatik ve kutsal bağlılığı, hem resmi ideolojinin kutsallaştırdığı önder/karizma/kişi kültü sembolizmini, hem siyasal yelpazenin her yönünden düşünce ve eylemlerin meşruiyet arayışının ve meşruiyet kaynaklığının konsensüsünü, hem de bu meşruiyet kaynaklığına bağımlılığın doğurduğu siyasal iktidarla özdeşleşme, kendi gibi düşünmeyenleri düşman/hain/öteki ilan edip dışlama, kendi öznel düşünce ve çıkarlarını Atatürk’e mal ederek gizleme ve yararlanma, siyasal ideolojinin ve otoritelerin yandaşlığına soyunup kendi gerçekliğini örtme (takiyye) ve kapanma (yabancılaşma), resmi ideoloji ile özdeşim kurmanın koruyucu ve yüceltici zırhını giyerek kimlik, kişilik ve cesaret kazanarak kendini ispat etme açısından önemlidir. Bu olguların pek çoğu, siyasal davranış özelliklerinden çok, psiko-patalojik davranış/savunma ve saldırı mekanizmaları özelliklerini üzerinde barındırır.

Tüm bu genel değerlendirmeler ve siyasal kültür çerçevesinde; siyasal sembol, simge, dil, mitoloji ve kahramana tapınma konuları ışığında “Atatürk yaşasaydı!” söyleminin örnekliklerinden yola çıkarak bir değerlendirme denemesi yapabiliriz.

a. Atatürk; Metafizik/Varlık Üstü Kutsal Bir Güç

Atatürk’ün metafizik/varlık üstü bir güç olarak kutsanması onu Tanrısallıklarla örülü bir kişiliğe dönüştürür. Hegel’in “idenin gerçekleşmesi için halkın iradesini kendi iradesine bağlayan kişilik” misyonunu yüklediği bu ilahi irade her yerde hazır ve nazır özellikleriyle toplumun kaderini kendi murakabesi altına almıştır. Hegel’de kahraman tarihin, tinin ve idenin tek bir kişide özdeşleşmesidir. Tüm bunların bir bütün olarak bir tek kişide buluşmasıdır. O’na göre; “dünyanın istencini oluşturan töz, büyük insanların ereklerindedir. Bu içerik onların asıl gücüdür. İnsanlar, böyle bir ereği gerçekleştirmeye ilgi duyarak üzerine almış olan kişiye içten gelen bir güdüyle itilirler, karşı koymak ellerinden gelmez. Halklar, o kişinin bayrağı çevresinde toplanırlar. Büyük insan onlara içlerindeki güdüyü gösterir ve onu gerçekleştirir. Bu iki ilke birlikte idenin gerçekliğini meydana getirir.”¹¹ Hegel’in her şeyin en iyisini bildiklerini iddia ettiği kahramanları, tinin en genel ilkesini, hatta genelin de genelini bilen, kavrayan insanlar olarak tüm insanlara idenin değerlerini ve ilkelerini sunan, bu yüzden de diğerlerinin onlara boyun eğdiği ve etraflarında toplandığı aşkın, yüce ve kutsal bir anlamla tüm tarihin üzerine yükseltir. “Onlar, Tinin insanlaşmış iradeleri, tarihin yapıcıları ve idenin bir organıdır. Onlar, tarihsel iradenin üzerlerine yüklediği misyonun hizmetkarlarıdır. Toplum da bu seçilmiş hizmetkarların hizmetçisidir. İşte daha yüksek geneli kavrayan insanlar, onu kendilerine amaç yapan, tinin daha yüksek kavramına karşılık olan ereği gerçekleştirenler, dünya tarihindeki büyük

¹¹ G.W.F. Hegel, *Tarihte Akıl*, Çev: Önay Sözer, Ara Yayınları, İstanbul, 1991, s.92.

adamlardır. Bu açıdan bu bireylere kahramanlar denilmelidir. Bunlar içlerine doğan şeyin, zamanı gelmiş ve zorunlu bir şey olduğunu bilen kişilerdir. Onlar bir sonraki zamanı biliyorlar ve diğerleri onların bayrağı altında toplanıyor. Ötekiler duygularıyla onlara boyun eğiyor. Konuşmaları ve eylemleri, söylenebilecek ve yapılabilecek şeyin en iyisidir. Onlarda hayranlık uyandıran nokta, yalnızca kendilerini tözsel tinin organları haline getirmiş olmalarıdır. Kendinde ve kendisi için var olan tinin ereğine uygun ereğe sahip kişiler oldukları için, saltık olarak haklıdır. Onlar, insanlara ilkin ne istediklerini bildiren büyük adamlardır. Bu bireyler, ilkin, kendilerinde tatmin bulurlar, başkalarını memnun etmek umurlarında değildir. Eğer bunu isteseydiler başları derde girerdi. Çünkü, başkaları kendilerinin değil, zamanın ne istediğini bilmemektedirler. Onlar, yapıtlarını ortaya çıkarmak için hiçbir engel tanımazlar. Her şeyin iyisini onlar bilirler.”¹²

Atatürk'ün varlık üstü bir güç olduğu sembolizmi daha çok çocukların dünyasında görülmektedir. Küçük yaşlarda, tüm tarihi tek bir kişinin yapıp ettikleriyle anlatan, tüm iyi şeylerin kaynağını onda buldurtan, var olma ve yaşama nedenselliğini o ilahî güce atfeden eğitim alanlarında, resmi bayramlarda yetişen çocukların, Atatürk'e bir insan olarak bakmaları da mümkün değildir. Bu sembolik ve hayali dünyaya hakim olan argüman “Atatürk yaşasaydı” retoriklerinden çok, “Atatürk yaşamasaydı” ifadesinde gizlenmiş olan mitolojik yok oluş (eskatalogya) efsanesidir. “Yediğimiz ekmeğe, içtiğimiz su senin sayendedir, bu günümüzü var eden sensin, varlığımızın yegane sebebi sensin, bu millet sana minnet ve vefa ile bağlıdır”, “Ey bu günümüzü yaratan ulu Atatürk” ilahilerinin arkasındaki kutsallık, Atatürk'ü Tanrısallaştırmaya kadar gider. Aşağıdaki örneklerden de anlaşılacağı üzere, bir tarafta çocukların “Atatürk yaşasaydı” ile ilgili düşüncelerindeki metafizik unsurlar, diğer tarafta “Atatürk yaşasaydı” tekelinin mutlak hakimi olmak için “ruh çağırma” seansları düzenlenen aydınların imanları aynı kutsaliğe inancın irrasyonel tezahürleridir.

Tam Atatürkçülük

...Çocuklara, “Atatürk yaşasaydı ne yapardı?” diye sordum. Gökhan: Atatürk yaşasaydı Afganistan ile Amerika'yı barıştırdı. Dertlileri teselli ederdi. İşlerinden kovulanlara iş bulurdu. Okullarımız ve dünya çok güzel olurdu. Yiyeceklerimiz pahalılaşmazdı. Ayşe konuştu: Atatürk yaşasaydı Afganistan'da insanlar ölmezdi. Ekonomik sıkıntı çekmezdik. Dışarıdan borç almazdık. Krizi aşardık. Türk parasının değeri yükselirdi. Çeşit çeşit tarım makineleri ürettirdik. Bahar konuştu: Atatürk yaşıyor olsaydı başbakanı görevden alır, ülkeyi güvenli ellere verirdi. Eylem konuştu: Ülke bu durumda olmazdı. Meclis, başkalarını düşünmüyor. Oysa Atatürk önce halkı düşündürdü. Lütfiye konuştu: Demiryolları gerilemezdi. Gençlerin yurtdışında eğitim görmeleri gerekmezdi. Ali konuştu: Ekonomik kriz, iç ve dış tehlike olmazdı. Paramız değerli hale gelirdi. Ezgi konuştu: Ay'a ilk ayak basan biz olurduk. Çocuklar geçim sıkıntısını düşünmez, bol bol oynarlardı. Şimdiki yöneticiler ileriye hiç düşünmüyorlar. Yeni Atatürk'ler yetişmelidir. Güllü konuştu: Atatürk yaşasaydı ülkeyi çok iyi yö-

¹² G.W.F. Hegel, *Tarihte Akıl*, s.100-102.

netirdi. Yokluk ve işgal zamanında o işleri yapan, şimdiki zamanda daha iyi işler yapardı. Tuğba konuştu: Atatürk, ülkemizi ve dünyayı düzene sokardı. Çağdaş konuştu: Atatürk yaşasaydı ardından kimse pis sözler söylemezdi. Yalçın konuştu: Atatürk'ün yerinde olmak istemezdim. Çünkü o bize içki içirirdi ve bizi de hasta edebilirdi. Uzay konuştu: Atatürk yaşasaydı Ecevit'i keserdi. Turgut Özal'ı ne pahasına olursa olsun yaşatırdı. Amerika'ya değil Afganistan'a destek verirdi. Dolarla markı kullanmazdı. Tüpe % 100 zam yapmazdı. Türbanı serbest bırakırdı. Şehitlerimizin kanını yerde bırakmazdı.

Tam Atatürkçülük demek, ekonomide, eğitimde, sağlıkta, dilde, kültürde, sanayide, tarımda, adalette vs. Atatürkçülük demektir. Saydıklarımın birinde Atatürk'ten yoksunluk, kişinin ve ülkenin tümüyle Atatürkçülükten yoksunluğu demektir¹³.

Bir Başkadır Bizim Hallerimiz!..

“...Bu günleri de görecektik!..Mısali ben vereyim, hüküm sizden gelsin: Böyle bir manzaraya, Avrupa'da rastlayabilir misiniz?..Bir grup Kemalist...Cumhuriyetininin Başkenti'nde toplanmış,”ruh çağırılmış.”Evet, evet...Başka izahı yok...Atatürk'ün ruhu, bu ekibin hazırladığı Müdafaa-i Hukuk adlı derginin kapağında, AB taraftarlarına sesleniyor.

Olduğu gibi yansıtım: “Bağışlamıyorum!..Cumhuriyeti size emanet ettim; Kollamadınız!..Mirasıma sahip çıkmayan sizler; huzuruma nasıl gelebiliyorsunuz?.. Sizleri bağışlamıyorum!” Aynen böyle yazmışlar...Derginin iddiası bu; Atatürk'ün hatırası, ruhu, 2004'te böyle sesleniyormuş, AB âşıklarına!....Düşünce ifade etmek, proje sergilemek yerine, bir devlet büyüğünün “ruhuna”, (bir de özü saptırmak suretiyle) sığınyorsa...Aydınımızın vaziyeti buysa..¹⁴.

b. Atatürk; Tarih Üstü Bir Kahraman

Atatürk, metafizik değerlerden arındırıldığında dahi, asla sıradan insanların, hatta büyük önderlerin mertebesine indirilmez. O, insan üstü olmak özelliğini devam ettirdiği gibi, tarihin üstüne ve hatta dışına çıkarak da ezelden ebede kadar yaşama işlevini sürdürür ve dünyanın tüm sorunlarını elindeki sihirli değneğiyle çözmeye devam eder. Carlyle'nın, her zaman ve her yerde var olduğunu iddia ettiği “büyük adamlara ve kahramanlara tapınma” olarak tanımladığı bu durum, karizmatik otoritenin niteliklerinden çok, toplumsal meşruiyet kaynaklarından beslenir. Carlyle, dünya tarihini ve siyasal iktidar ilişkilerini “kahramanlık” olgusuna indirger. O'na göre, “dünya tarihi büyük adamların hayat hikayesidir. Kahraman, her bir insanın gerçekleşmiş ülküsü, hepsinin olmak istediği şeydir. İnsanlar, bu yüzden onlara saygı duyar ve karşılarında itaatle baş eğler. Onlar, geçmiş, bugün ve gelecektirler.”¹⁵ Onlar, insanlara önderlik etmiş, insan kitlesinin yapmaya çalıştığı şeylerin veya ulaşmaya çalıştığı hedeflerin geniş anlamda yaratıcıları ve örnekleri olmuşlardır. Yeryü-

¹³ Yalçın Bayer, 10 Kasım 2000, *Hürriyet*.

¹⁴ Serdar Arseven, *Tercüman*, 10/12/2004.

¹⁵ Thomas Carlyle, *Kahramanlar*, Çev: Behzat Tanç, Kutluğ Yayınları, İstanbul, 1976, s.33.

zünde başarılı olmuş olan her şey, meydana getirilmiş bütün eserler, dünyamıza gönderilmiş olan büyük adamlardaki fikirlerin maddi sonuçlarından gerçeklik ve varlık kazanmasından ibarettir. Bütün dünya tarihinin ruhu, onların tarihidir. Onlar, karanlıkları aydınlatan ışıktır.¹⁶

Carlyle'la göre, kahramana tapınmak, bir büyük insana sınırsız hayranlık duygusudur. "Toplum, kahramana tapınma üzerine kurulmuştur. İnsan toplumunun dayanakları olan bütün büyük rütbelere "Heroarşi" diyebileceğimiz kahramanlar saltanatını veya kendi başına yeteri kadar kutsal olan bir hiyerarşiyi oluşturur... Kahramanlara tapınma, her zaman ve her yerde, insan var oldukça o da var olacaktır. Kahraman, zamanın yarattığı değil, tam tersine zamanın gerçekten ihtiyaç duyduğu şeyin ne olduğunu kavrayabilecek bir akıl ve onu doğru yoldan götürmeye yarayan bir cesarettir... Kahraman, gökte çakan şimşek, halk ise bu şimşegin çakmasıyla tutuşacak çalı-çırpıdır. Kahraman, kendi çağının vazgeçilmez kurtarıcısı, çalı-çırpının onusuz asla tutuşmayacağı şimşektir... İnsanlar bu yüzden onlara saygı duyar ve karşılığında itaatle baş eğler."¹⁷

Carlyle, modern zamanlarda ki kahramanların, eski kralların yerine geçirilen yöneticiler olduğunu iddia etmektedir. Kral kahramanların en derin anlamıyla tapınma unsuru olduğunu iddia eden Carlyle, meşruiyetin olmazsa olmazlığı anlamındaki toplumsal itaat şartını en iyi bu kurumun sağlayacağına ve bu durumun ideal devlete götüreceğine inanır. Onun düşüncesinde kahraman liderler, toplumun iradesini iradesine teslim ettiği, kendisine samimiyetle bağlandığı, buyruklarına uyduğu önderdir. O, topluma emreder ve onu yönetir. Toplum için sürekli ve pratik öğrenme kaynağı olur. Her gün ve her saat yapılması gereken şeyin ne olduğunu bildirir. Çünkü o, güçlü ve ehil olandır. Bu dünyadaki herhangi bir toplumsal sistemin görevi, bu güçlü ve ehil adamı bulmak ve onu seçkinlik, soyluluk, krallık gibi selahiyet timsalleri ile donatarak ona insanlara yol gösterecek imkanları sağlamaktır. Bu adamın buyruklarına samimiyetle, en ufak şüpheye kapılmaksızın uyulması gerekir. İşte o zaman işler ve davranışlar en iyi ve ideal biçimde düzenlenmiş olacaktır. Bunu yapan ülke, ideal bir ülke olacaktır¹⁸. Atatürk'ün sadece hayatta iken değil, öldükten sonra da "yol göstericilik" misyonuyla donatıldığı ülkemiz, aşağıdaki örneklerin de göstereceği gibi, Carlyle'in ideal ülke tanımlamasına uygun düşmektedir.

Atatürk Yedigözlü'nün 10 Kasım Hüzünü

Atatürk'ün ölümünün 62. yılında, O'nu tanıyan ve birlikte uzun süre geçirenler, Ata ile ilgili duygularını hüzün ve özlemle dile getirdi.

Atatürk'ün manevi kızı Ülkü Adatepe, Ata'nın ölüm yıldönümü olan 10 Kasım'a ilişkin hislerini, "Atatürk yaşasaydı, Türkiye'nin durumunun bugün çok daha farklı olacağını vurgulayan Adatepe, şöyle konuştu: "Atatürk'ün ölümüyle çok şey değişti. Atatürk yaşasaydı böyle olmazdı, bambaşka bir Türkiye olurdu. Çünkü gençleri daha

¹⁶ Thomas Carlyle, *Kahramanlar*, s.19-20.

¹⁷ Thomas Carlyle, *Kahramanlar*, s.33-37.

¹⁸ Thomas Carlyle, *Kahramanlar*, s.285-286.

başka türlü yetiştirirdi. Bu kadar taviz vermezdi. Oy avcılığı olmazdı. Doğu bölgeleri çok daha medeni olurdu...Atatürk 15 senede neler yaptı, ama bugün daha bir tek türban hadisesiyle başa çıkamadılar. Sokağa niye mayoyla çıkamıyoruz? Demek insan her istediğini yapamıyor. Ama gene de ümitliyim, çünkü Ata öyle bir temel attı, öyle bir gençlik yetiştirdi ki, bu gençlik inşallah her şeyin üstesinden gelecek.”

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk kadın öğretmenlerinden Refet Angın da “Artık bundan sonra 10 Kasımlar, Atatürk'ü anma günü değil, Atatürk'e hesap verme günü olsun. Biz, bugün çıkalım Atatürk'e hesap verelim. Bana verdiğin haklarla ben ne yaptım. Bana eğitim hakkını verdin. Seçme-seçilme hakkını verdin. Laik Cumhuriyetin elemanı olarak bize bugünleri hazırladın. Ben, bunların gereklerini yapabildim mi?’ Hiçbir şey yapılmadığı görülecek. Millet olarak bir sonraki 10 Kasım'da bu ilkelerin tam olarak uygulanması için söz vermeliyiz¹⁹.”

Eğer Atatürk Yaşasaydı Türkiye Çoktan AB'ye Girmiş Olurdu!

Atatürk, Batı ile savaştı ve kazandı. Sonunda ise kurduğu Cumhuriyet'in yönünü savaş meydanlarında alt ettiği “Batı medeniyeti”ne çevirdi...Eğer o yıllarda Avrupa Birliği olmuş olsaydı, kim bilir belki de giriş başvurusunu kendisi yapardı.

Şimdi... Atatürk o zor şartlarda, Batılı ordularla savaşın daha dumanı tütüyorken ülkenin yönünü Batı'ya çeviriyor, hatta yasalarımızı Batı ülkelerinin yasalarından tercüme ettiriyor. Kıyafet devrimini, harf inkılabını yaparken. “Böyle yaparsak Türkiye bölünür” endişesi taşımadığı ortada. Neden şimdi onun gösterdiği hedefe doğru yol alırken bazıları ondan daha fazla vatanperver olduklarını iddia ediyorlar ki?

Eğer Atatürk yaşasaydı Türkiye çoktan AB'ye girmiş olurdu ve bugünkü tartışmaların hiçbiri yaşanmazdı. Hatta o yaşasaydı, o yaşarken kimse ondan daha fazla vatanperver olduğunu değil söylemek ima bile edemezdi!²⁰.”

Atatürk Yaşasaydı?

...Cumhuriyet'in daha onuncu yılında modern bir devlet oluşturmayı başaran büyük Atatürk, yaptığı devrimlerin ancak seksen yıl sonra somut sonucuna tanık olsaydı, kahrından ikinci kez ölürdü. Ve, ‘Her şeyi öğrettiğim, ama uşaklığı bir türlü öğretemediğim benim büyük milletim, Avrupa Birliği kapılarında kırk yıl uşak gibi nasıl bekletilir’ diye bir kükreyiş kükreirdi ki, yedi düvel tekrar selam dururdu o kükreyişe! O'na çok ihtiyacımız var. Atatürk hayatta olacaktı da, Türkiye, AB kapısında kırk yıl bekletilecekti, bu mümkün müydü? Türkiye, Beni de aranıza alın diye Avrupa Birliği'ne kırk yıl yalvaracaktı... Cumhuriyet'in onuncu yılında anayurdu dört baştan demir ağlarla ören Türkiye, Cumhuriyet'in ikinci, üçüncü, hatta sekizinci on yılında hala AB kapılarında sürünüyor olacaktı? Mümkün müydü bu? Bu, sadece eşyanın değil, Atatürk'ün de tabiatına aykırıydı... Atatürk hayatta olsaydı, hatta on yıl daha yaşasaydı, Musul hâlâ Türkiye'nin sınırları dışında, Patrikhane hâlâ Türkiye topraklarında kalmaya devam edebilir miydi? İyi ki bugünleri görmedi. Diplomasi dehası-

¹⁹ www.nethaber.com.arşiv.haberler/2c1106.

²⁰ Nuh Gönültaş, 10.06.2002, *Zaman*.

la Hatay'ı alan Atatürk, Musul'u da en kısa zamanda topraklarımıza katar, Patrikhane'yi Türkiye'den kovardı. Avrupa Birliği de İlerleme Raporu'nda Alevi ve Kürt vatandaşlarımızdan azınlıklar diye söz etme küstahlığını gösteremezdi...Hayır, hayır... Türk'ün gururunu ve onurunu her şeyin üstünde tutan Büyük Atatürk, iyi ki bugünleri görmedi!²¹”

AB Laik Değil!

Bu adamlar karşımıza hep Laiklik problemiyle gelirler senelerdir ve Türkiye Laik bir ülke olmadığı sürece Avrupalı olamaz demeyi bilirler... Burada onlara bir hooop kardeşim diyor ve susturuyoruz. Açın Yunanistanlı kardeşlerinize önce din-devlet işlerini ayırmaları gerektiğini öğretin, sonra gelin bize laik ayakları yapın. Bir gün uyanacağız diye ümit ediyorum ama bu Avrupa yalakaları varoldukça işimiz çok zor. Hep diyorum, gene diyeceğim, Atatürk yaşasaydı asla Avrupa Birliği Mandası altına girmemizi kabul etmezdi, nerede öyle liderler bugün? Avrupa Birliği, bize dar gelir, bırakalım bu eski sistemleri, önümüze engel olmasınlar yeter bize. Ata'nın değeri yıllar sonra anlaşılıyor bir kez daha²².”

Siyasi Gündemin Abantçası

Avrupa Birliği üyeliğini Türkiye'nin bitişi olarak gören Durmuş Hocaoğlu bazı AB taraftarlarının kullandığı “Atatürk bugün yaşasaydı, AB'yi çağdaş Türkiye'nin hedefi yapardı” varsayımına şöyle cevap veriyordu: “Gazi yaşasaydı, AB taraftarlarını İstiklal Mahkemeleri'nde yargıladı.” AB'ye soğuk bakanların hoşuna giden bu değerlendirmeye, liberal bir akademisyen olan İhsan Dağı şu cevapla karşılık veriyordu: “Atatürk yaşasaydı ne yapardı polemğine girmeyeceğim. Ama Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde yargılanmayı, İstiklal Mahkemeleri'ne tercih ederim²³.”

Yaşasaydı

Cemal Kutay ile yapılan Mülakattan

... İngiliz devlet adamı Churcill der ki; “Mustafa Kemal Atatürk yaşasaydı II. Dünya Savaşı çıkmayacaktı. Avrupa yıkılmayacaktı.”...Atatürk, Türk rönesansını her yerde kurmaya çalışmış bir şahsiyettir. Hatta Sovyetler Birliği'nin yıkılacağına bile işaret etmiştir²⁴.”

Musul-Kerkük Bizimdir

10'u aşkın Türkmen'in öldürüldüğü Kerkük'teki son gelişmelere de değinen BTP Genel Başkanı Prof. Dr. Baş, Musul, Kerkük bal gibi Türk milletine ait kara parçasıdır. Bu topraklar bir oyunla elimizden çıkmıştır. Atatürk yaşasaydı buralar, bize ait coğrafi zemin üzerinde olacaktı” dedi²⁵.”

²¹ Sırrı Yüksel Cebeci; 09.10.2004 , www.tercuman.com/yazaryazi.

²² www.seyyahamca.com/editor.

²³ Abdülhamit Bilici, www.aksiyon.com.tr/detay.php.

²⁴ *Tarih ve Düşünce Dergisi*, Mart 2000.

²⁵ www.btp.org.tr/index.php/sayfa=icfsayfa

c. Atatürk; Meşruiyetin Karizması veya Karizmanın Meşruiyeti

Atatürk, tüm kesimlerin “kullanmak” konsensüsü içinde oldukları bir tarih üstü kahraman olmakla birlikte, karizmatik kişiliğinin meşruiyet kazandırmadaki yeteneği açısından da önemli bir figürdür. Bu figür, sadece, düşünce ve eylem alanında değil, aynı zamanda da giyim, yaşam, hedef, ahlaki değer vb. alanlarda da kullanılmaktadır. Karizmatik meşruiyetin temsilcisi olan Atatürk’ün, bu kullanıcılar tarafından meşruiyetin karizmasına dönüştürülerek bu alanlara indirgenmesi kaçınılmaz olarak hem onun karizmasını, hem de kullanıcıların meşruiyetini bulanıklaştırmaktadır. Karizmatik meşruiyet kavramını siyaset literatürüne armağan eden Weber, karizmatik otoriteyi olağanüstü ve tanrı vergisi kişiliğin, yani bir kişiye duyulan mutlak bağlılık ve güvene, onun kahramanlığına ya da başka niteliklerine inanmaya dayanan otorite²⁶ olarak tanımlar. O otorite bir kişinin kahramanlığına, kutsallığına veya olağan üstü bir gücüne bağlı olarak gerçekleşiyorsa bu meşruiyet, karizmatik otoriteyi ifade eder. Karizmatik otorite için, liderlerde olağanüstülük olması gerekmez, toplumun onda bunun olduğuna inanması yeterlidir. Karizmatik lider, kriz dönemlerinde ortaya çıkan kurtarıcı mittir. Karizmatik otorite, hiçbir kuralı veya ilkeyi kendisi için bağlayıcı olarak kabul etmez, karizmanın iradesi mutlaklıktır. Karizma hiçbir güçle sınırlandırılmaz ve denetleme kabul etmez. “Karizma yalnızca içsel irade ve denetim kabul eder. Karizmatik lider kendine göre olan işe el atar ve salt taşıdığı misyona dayanarak itaat ve yandaş kitlesi ister. Bunları bulup bulamayacağını başarısı belirler. Onlara gönderildiğine inandığı kişiler, onun misyonunu tanımazlarsa, karizmatik iddiası çöker. Yok kabul ederlerse onların efendisi olur”²⁷.

Weber’e göre karizmatik liderlik, doğaüstü yeteneklerin olduğuna inanılmasına, ilahi bir misyon ve görev çağrısının inancına dayanır. Liderin iradesi siyasal iktidarın meşruiyetidir. Kahramanlık ve karizma ise bu otoritenin iktidarına yönelik cazibe ve büyüdür. Bu cazibe ve büyü sayesinde lider ve toplum birbiriyle bütünleşir. Toplumun benliğiyle liderin benliği birleşir. Bu kolektif benlik birlikteliği bir ulus, bir sınıf, bir din, bir ideoloji ile örtüştürülür. Karizma, iktidarını siyasal iktidara meşruiyet kazandırmış temel ilkelerden alır. Fakat, çoğu zaman bu kişilik kendi meşruiyetini ve iktidarını kendisi oluşturur. Oluşan bu iktidar, toplumsal meşrulaştırma ile otoriteye dönüşür. Toplumsal meşrulaştırma ya geleneksel ya dinsel ya da ideolojik bir kaynaktan beslenir. Bu kaynaklar lidere mitolojik, kutsal, üstün insan özellikleri kazandırır. Bu özellikler olmasa liderin toplumsal meşruiyeti gerçekleşmez. Çünkü, onu, itaat edenlerden ayıran, bu kaynaklardan aldığı güçtür. “Bu güç onları beslendikleri meşruiyetten çoğu zaman bağımsız ve özgür kılar.” Lider, artık, meşruiyetin temel yasasının kendi olduğunu iddia eder. Birlik ve bütünlüğün temelinin kendinin de içinde olduğu meşruiyet değil, bizzat kendi olduğunu ilan eder. Bu durum, meşruiyet ve liderliğin örtüşmesi durumudur. Weber, bu duruma ‘sezarizm’ demek-

²⁶ Max Weber, *Sosyoloji Yazıları*, Çev: Taha Parla, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1993, s.81.

²⁷ Max Weber, *Sosyoloji Yazıları*, s.218.

tedir. “O, artık bir geleneğe, bir kurala veya herhangi bir kısıtlamaya aldırılmayan özgür biri olarak halkın efendisidir.”²⁸

Karizma, ister gerçek ister yakıştırma, isterse iddia olsun bir kimsenin olağanüstü bir yeteneği olarak anlaşılmalıdır. Karizmanın meşruluğu, normal insan yeteneklerinin ötesinde olduğu, doğaüstü sanıldığı için saygı duyulan olağanüstülüğe inanış ve bağlanıştan gelir. Karizmatik iktidarın meşruluğu böylelikle, sihirli güçlere, vahiyelere ve kahramanlara hayranlığa dayanır. Bu inançların kaynağı, karizmatik yeteneğin mucizelerle, zaferle ve başka başarılarla yani, yönetilenlerin inancı ile kanıtlanmasıdır. Karizmatik iktidar, geleneksel ya da rasyonel, genel normlara göre işlemez; ilke olarak, somut vahiyelere ve ilhamlara göre işler ki bu açıdan, irrasyoneldir. “Karizmatik otorite, öyle yazılmış ama, ben sana diyorum ki!”liğe dayanmaktadır²⁹. Ki, bu anlayış özünde, “karizma adına, ben de sana diyorum ki”liği barındırır. Bu açıdan, “Atatürk yaşasaydı” ifadesi, sadece onun adına emir ve inisiyatif kullanma hakkını değil, onun ne düşünüp; ne karar vereceğini bilme ve yansıtma aklını, inisiyatifini, gücünü ve görevini de, konuşan kişiye kazandırır.

Aşağıdaki örneklerde de görüleceği gibi, Atatürk, bazen, günöbirlik polemiklerin ve siyasal ve toplumsal sorunların çözüm mercü, hakim ve hakem rolüyle tarih sahnesinden alınıp eşler arası tartışmalardan uzay çalışmalarına, şehirlerin imarından tıptaki gelişmelere, fanatik takım taraftarlığından enflasyon tartışmalarına, sporunun ahlakî yeterliliğinden paparazzi faaliyetlerine, bilgisayar teknolojisindeki gelişmelerden uluslararası ilişkilere uzman olarak katılarak sorunları çözmektedir. Atatürk, körlerin farklı farklı yerlerinden tutup tanımladığı Fil gibi, sadece tek yönlü ve amaca göre işlev gören veya herkesin kendi istediği şeyi gördüğü Faust’un aynası gibidir.

Eğer Atatürk Yaşasaydı!

İstanbul’daki Özel Uğur Koleji, ünlü gazeteci Mithat Bereket’i ağırladı. ‘Cumhuriyet Bayramı’ nedeniyle okulda ‘Atatürk ve Cumhuriyet’ konulu söyleşi veren Mithat Bereket, ilginç açıklamalarda bulundu: ‘Mustafa Kemal’i yanlış anlamamak gerekir. O, bugün yaşasaydı, interneti çoktan kullanıyor ve en az 2-3 yabancı dil bilir ve öğretiyor olurdu. Türkiye’nin pek çok yerini dolaşır, sıkıntıları yerinde görür, çözüm üretir ve o çözümü tartışır³⁰.’

Atatürk İlkeleri ve İnkılapları

20 Nisan 2000 tarihli konuşmamızda TBMM’de şöyle diyorduk: “...Atatürk bugün yaşasaydı, herhalde ilkelerini sıralarken ‘devletçilik, inkılapçılık, halkçılık, cumhuriyetçilik, milliyetçilik’ demezdi. Halâ Atatürk ilkeleri diye bunlar öğretiliyor. Oysa, Atatürk, muasır medeniyeti hedef olarak göstermiştir. Batı’yı hedef olarak göstermiştir...Türkiye Cumhuriyeti’nin, Avrupa Birliği’ne girmesi, evrensel değerleri kabul etmesi, çok kimlikli, çok kültürlü bir beraberliği içine sindirmesi demektir. Atatürk bugün yaşasaydı,

²⁸ Max Weber, *Sosyoloji Yazıları*, s.197.

²⁹ Max Weber, *Sosyoloji Yazıları*, s.253.

³⁰ İhsan Bozkan, 30 Ekim 2001, *Akşam*, Güncel Haber.

bizi muasır medeniyetin seviyesine ulaştırmak için ne derdi: Demokrasi derdi, insan hakları derdi, hoşgörü derdi, uzlaşma derdi, hukukun üstünlüğü, birey hakkı derdi... Biz Atatürkçülüğe değil, Atatürkçülüğün istismarına karşıyız... Atatürk yaşasaydı, ilk başta kendisi, bugün savunulan biçimiyle Atatürkçülüğe karşı çıkardı³¹.”

Atatürk Yaşasaydı, Erbakan Hapse Girmezdi!

“Düşünce özgürlüğü”ne yönelik girişimlerini, TCK’nin 312. Maddesi’nden ceza alan Necmettin Erbakan’a odaklayan Fazilet Partisi (FP) Atatürk’ün ölümünün 62. yılında da Erbakan’ı gündeme taşıdı. FP Genel Başkan Yardımcısı Ertan Yülek, “Atatürk yaşasaydı Erbakan herhalde hapse girmezdi, millete baskı yapılmazdı, başörtüsü sorunu olmazdı, ekonomi bu durumda olmazdı” değerlendirmesinde bulundu. Atatürk’ün kurduğu Sümerbank ve Etübank ile diğer sekiz bankanın önce özelleştirildiğini daha sonra da 10 milyar dolara halkın parası ile geri alındığını ifade eden Yülek, “Atatürk olsaydı bunun hesabını sorardı” dedi. FP Genel Başkan Yardımcısı, bir gazetecinin “Atatürk yaşasaydı Erbakan’ın tavrı nasıl olurdu” şeklindeki sorusuna şu yanıtı verdi: “Erbakan’ın kendisi ‘gerçek Atatürkçü biz olurduk’ diyor. Atatürk’ün gösterdiği çağdaş uygarlığı hedefleyen kişinin kendisi ve partinin de kendi partisi olduğunu söylemiştir. Atatürk yaşasaydı Türkiye bugünkü gibi olmazdı, millete baskı yapılmazdı, başörtüsü sorunu olmazdı, ekonomi bu durumda olmazdı. Atatürk, cumhuriyetin içini demokrasi ile doldururdu. Erbakan herhalde hapse girmezdi. Atatürk yaşasaydı Türkiye, Avrupa’nın öngördüğü kriterleri daha çabuk yakalardı³².”

10 Kasım

Şunu analiz etmek istiyorum; Atatürk’ün basına verdiği önemi akli selim olan herkes bilir. Toplumun gözü kulağıdır basın. Türkiye’nin muasır medeniyetler seviyesine ulaşip ulaşmamasının bir göstergesidir. 66 yıl geçti ve biz hala Atatürk’ün gösterdiği yolda değiliz. Böylesine tarihi geçmiş olan ve dünyada her millete nasip olmayan bir önderi varken. Ben şuna inanıyorum Atatürk yaşasaydı ve günümüzde olsaydı şu an zengin tabir edilen G7 ülkelerinden biri olurduk eskiden olduğu gibi biz onların ayağına değil, onlar bizim ayağına gelirdi³³.”

Gazete Ankara’dan Resim Yarışması

27 Aralık Atatürk’ün Ankara’ya gelişi nedeniyle bu yıl üçüncüsü düzenlenen resim yarışmasına başvurular devam ediyor. Milli Eğitim Müdürlüğü ve Gazete Ankara’nın işbirliği, Ankara Ticaret Odası’nın da desteğiyle yapılan resim yarışmasında konu “Çocuk gözüyle Geleceğin Başkent Ankara’sı” ve “Atatürk Yaşasaydı Nasıl Bir Başkent Olurdu?” şeklinde belirlenmiştir. Yarışmaya ilköğretim okulu ve lise öğrencileri katılacak. İlköğretim okullarında 1-5 sınıf öğrencileri guaj boya, suluboya ve pastel boya ile, lise ve dengi okul öğrencileri ise suluboya, pastel, guaj, akrilik, yağlıboya ve karışık tekniklerle çalışabilecek³⁴.”

³¹ Nazlı Ilıcak, 14 Mart 2002, *Yeni Şafak*.

³² nethaber.com/haber/arşiv/haberler.

³³ pressturk.com/ic.php.id/1845.

³⁴ www.gazeteankara.net/resim.htm.

“...En büyük kahraman Türk/ Cesur önder Atatürk/ Kurtardı bu vatani/ Eti bizlere mal mülk/

Yedi düelle savaştık/ Onun önderliyinde/ Düşmanı kan ağlattık/ Bitmez cesaretiyle/

Türkiyeyi yıkmak için/ uğraşıpta duranlar/ Cumhuriyet hainidir/ Milleti kışkırtanlar.

Keşke şimdi olsaydı/ Gerçeyi anlasaydı/ Çok kelle koparırdı/ Atatürk yaşasaydı.”³⁵

“... Atatürk yaşasaydı, Ankara’yı yıkar, patates tarlası yapardı.” H Emre Kocaoğlu-ANAP eski Mv.³⁶

Türk Tarih Kurumu Başkanı Prof. Dr. Yusuf Halaçoğlu da, ‘Atatürk yaşasaydı, Türkiye bugün Avrupa Birliği’nin kurucuları arasında olurdu’ görüşünü savundu.”³⁷

“...Erkin Yurdakul ise Atatürk yaşasaydı Saddam’la ittifak eder Kürt devletini kurdurmazdı...”³⁸

“...Sayın Sezer acaba, Atatürk ve eşi Latife hanım bugün yaşasaydı, Atatürk’e de mi eşsiz davetiye gönderecekti?...”³⁹

Sözde Atatürkçüler ve Batı’nın Uşakları!

...Bugün Atatürk yaşasaydı, Kürtçe eğitim ve yayın hakkı vb. ihanet yasa ve paketlerini -tarihten gelen Türk ezikliği ve kompleksi, genlerine işlemiş olan Avrupalılara yani, Haçlı Birliği’ne yaranabilmek adına- acaba kabul edermiydi? Çıksın kendisine Atatürkçüyüm diyen biri söylesin: “evet kabul ederdi” diye. Söyleyemez, çünkü meydan boş değil; söyleyecek olursa da cehaletini ispat eder⁴⁰.

Atatürk, İntihal Yapan Rektörü Sever miydi?

... Atatürk ilkelerini her türlü bilimselliğin önünde gördüğünü söyleyen bir rektöre, bilimsel hırsızlık gibi küçük bir suç nedeniyle hakkında soruşturma bile açılmaz. Acaba Atatürk yaşasaydı, “Ben rektörlerin kurnaz, eli çabuk ve intihal yapanlarını severim” der miydi?⁴¹.

³⁵ <http://arsiv.hurriyetim.com.tr/hur/turk/99/06/25/yazarlar/04yaz.htm>.

³⁶ <http://www.aksam.com.tr/arsiv/aksam/2002/12/18/yazarlar/yazarlar16.html>.

³⁷ http://www.cnnturk.com.tr/Turkiye/haber_detay.asp?PID=318&HID=1&haberID=50072.

³⁸ <http://www.turkcu.net/forum/viewthread.php?tid=808>.

³⁹ <http://alacagitimbirsen.sitemynet.com/basin10.htm>.

⁴⁰ www.bozkurt.net/modules.php?name/forum.

⁴¹ Adnan Ekinci, 30.07.2004, *Radikal*.

Zamanda Yolculuk Mümkündür!

...Türkiye de zihinsel entellektüellik açısından tam bir çöldür. Bizim gibi amatör bilimcilerin böyle bir çölde maddi manevi destek olmadan zaman yolculuğu gibi yüksek bilgi ve teknik gerektiren araştırmalara girişmesi bir çok zorluğu da beraberinde getirmektedir. Ben inanıyorum ki, eğer Atatürk yaşasaydı onu Zaman Yolculuğunu Araştırma Merkezi kurmaya ikna edebilirdim. Çünkü o da eminim ki benim gördüğüm şeyi görecekti. Ve bana hak verecekti⁴².”

Yılın Gaf Ödülleri

Atatürk yaşasaydı, magazin gazetecileri onun da bir frikiğini yakalardı (Nurse-
li İdiz).⁴³

Ve Yeni Bir Hafta Başladı

Bugün, Büyük Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün Mersin'e gelişinin 80. yıldönümü... Hep düşünürüm, Atatürk yaşasaydı, Mersin'e bugün gelseydi “Mersinliler; Mersin'e sahip olunuz” yerine, ne derdi acaba? Ben ne diyeceğini çok iyi biliyorum ama söylemeyeceğim!⁴⁴

Ne Mutlu Beşiktaşlıyım Diyene

Saatlerdir gezdiğimiz tesisin duvarında kocaman bir Atatürk portresi vardı.. Ona baktım çıkarken ve yanımdaki Serdar Bilgili ile Erol Kaynar'a dedim ki..

“Atatürk yaşasaydı ve burayı bugün bizimle gezseydi, ‘Ne mutlu Beşiktaşlıyım diyene’ derdi, hiç şüpheniz olmasın..⁴⁵”

“...Ata'mız yaşasaydı, İstanbul'un ortasında bir inci gibi duran İstanbul Golf Kulübü bugün 18 çukurlu sahası hatta yanında akademik sahası ve her şeyi ile mükemmel bir kulüp binasıyla, 106 yıllık tarihine yakışan tam bir Golf Kulübü olurdu. Türk milletine, Gençlik ve Spor Bayramını armağan eden Büyük Önder Atatürk golfün, ülkemiz için önemini herkesten önce kavrar ve ne gerekiyorsa yapardı..⁴⁶”

d. Atatürk; Hegemonya Aygıtı

Atatürk, daha ziyade, günü birlik ilişkilerden vakit bulduğu zaman insanlar arasında dolaşıp onların hayat tarzlarını, yaşam standartlarını düzenler. Hayat ve yaşam algılamaları konusunda birbiriyle çatışan taraflar arasında kalma pahasına, Alaaddin'in sihirli lambası gibi lambayı kim ovuşturursa, yattığı yerden kalkıp (pek yatmaya vakit bulamasa da) onun emir ve görüşlerini doğrulamak için uğraşır. Bu ifade de yer alan “yaşasaydı” sözü, Atatürk'ü yaşatmak adına bir kişinin veya toplumun kendini öldürmesi psikozudur. Liderler yüceltikçe insanlar küçültülür. “Atatürk yaşasay-

⁴² www.zamandayolculuk.com/cetinbal/zamanyoldikkatine/htm.

⁴³ www.gunus.com/2003/magazin.

⁴⁴ www.sunrtv.net/ali-adalioğlu/detay.

⁴⁵ Hincal Uluç, *Sabah*, 31 Ekim 2002.

⁴⁶ http://www.turkishgolfer.com/igk.htm.

di” ile birlikte vurgulanan söz ve eserlerin, kendi görüş ve inanışlarını meşrulaştırmanın aracı olarak kullanmak; bir savaşta mızraklarının ucuna Tanrı ayetlerini asarak savaşan tarafın tavrına benzemektedir. Bu sözler ve eserler, kutsal ve büyüsel güçleri ile, siyasetten hukuka, tarihten ekonomiye her alanda “öteki”ne egemen olmak (hegemonya kurmak) isteyen güçlerin mızraklarının ucunu süsler. Bu bir diyalog değil, ötekini kendisi gibi düşünmeye, inanmaya ve yaşamaya zorlama monologudur. Bu dile hakim olan unsur da hegemonik üstünlük mücadelesinin söylemleri olacaktır. Çatışma kurgusu içinde doğal olarak bir diyalog arayışından, bir barış uğraşından değil, bir monologdan, bir “ya inan, ya terk et” dilemmasından dem vurmamak gerekecektir. Bu çatışma için söz, kalem ve hoşgörü yerine tehdit, suçlama ve horgörü egemen yöntem olacaktır. Farklılıkların farkında olarak “birlikte yaşamak” özgürlüğü yerine, ötekini yok ederek herkesi “bizlikte yaşatmak” zorunluluğuna itmek gerekecektir.

Atatürk’ü, “Atatürk yaşasaydı” ifadesinin içine, “öteki”ni tanımlamak ve çerçevelemek için kapatmanın ön kabulü olarak, Atatürk’ü sadece, “yaşadığında” bir toplumun, bir ülkenin ve bir devletin kaderini tek başına yöneten ve yönlendiren olmasının kabulü yoktur, aynı zamanda, eğer günümüzde de “yaşasaydı” aynı şekilde “tek otorite” olmasının kabulü de gizlidir. Aşağıdaki örnekler, farklı düşünce mensuplarının Atatürk’ü bir hegemonya aracı olarak kullanmak konusundaki konsensüsünü açıklamaya yönelik ilginç ip uçları vermektedir.

Meclisin Tatil Yapması Konusunda Okuyucu Yorumları

Dünyanın sayılı meclislerinde usulsüzlük gibi olaylar olduğu vakit o milletvekili istifa ediyor. Bizim ülkemizde malesef istifa etmek ayıp ama menfaat sağlamak ise bir hak sanki. Milletvekillerinden biraz dürüst insanları örnek almalarını istiyorum. Atatürk yaşasaydı bu meclisi 1 günde kapatırdı diye düşünüyorum (Arif Gülsu)⁴⁷.”

Nurcular...

Demokratik Gericiler; Fettullah Gülen ve fikirlerini demokrasinin bir parçası saymanın liberal bir yaşam için şart olduğunu vurguluyorlar. Demokrasi için iyi de olsa kötü de olsa Fettullah gibilerinin var olması ve dokunulmaz ilân edilmesi isteniyor. Hâlbuki bu saçma bir görüş. Vural Savaş, Militan Demokrasi kitabında bunu gayet iyi izah etmiş. Hoş görüzlere karşı hoş görülü olunmaz. Ülkeyi yıkıp, bölmek isteyenlere karşı imkan değil, ceza vermek gerekir. Eğer aksi olursa devlet kendi kendinin yıkılması için imkan yaratmış olur.

Sözde Atatürkçüler; Eğer Atatürk yaşasaydı biz ve bizim yaptıklarımızdan utanırmış fikri, sözde Atatürkçülerin ağzına pek güzel sakız olmuş. Önüne gelen Atatürkçü olduğunu söyleyip, bizim yaptıklarımızın yanlış olduğunu söylüyor. Halbuki işin aslı bu değil. Alakası bile yok. Çünkü zaten M.K.Atatürk bu gericilere karşı savaşı başlatan, Said-i Kürdileri tutuklatan kişidir. Atatürk bunu yapmışsa çocuklarının da bunu yapmasından doğal bir şey yoktur⁴⁸.”

⁴⁷ www.ntvmsnbc.com.tr/news/42653.asp

⁴⁸ www.geocities.com/kemalist3.htm.

Nurcular En Büyük Atatürkçüdür

“Fethullah Gülen’in en büyük Atatürkçü olduğunu her yerde ispatlarım” İhsan Kalkavan⁴⁹.

Atatürkçü ve İslamcı bağnazlar!

...Kafa karıştırıyor Vural Savaş ve tayfası.. Çaresizlik içerisinde kıvranıyorlar. Çaldıkları bütün kapılar bir bir yüzlerine kapanınca, çareyi Atatürk’e sığınmakta buluyorlar. Atatürk yaşasaydı eğer, ya da şöyle birkaç dakikalığına dirilseydi, Vural Savaş ve tayfasına söyleyecek çok şey olurdu herhalde ama, öyle bir imkan yok ne yazık ki...Yeter! Bıttık bu Atatürk ve İslam istismarcılarından. Bırakın yakamızı artık! Bilmem nereye kadar yolunuz var.⁵⁰

e. Atatürk; Güç ve Meşruiyet Simgesi

Daha önce de açıkladığımız gibi, Atatürk günü birlik hayatın içerisinde, toplumu gözetleyen bir semboller dizini (heykel, büst, vecize, anıt, rozet, ant, resim, portre vb.) olarak yaşam alanlarının her noktasında (okulda, evde, işte, dükkanda, sokakta vb.) güç simgesi olarak “yaşasaydı”ya devam eder. Bu simgeler, yalnızca “Atatürk’ü” temsil etmezler ya da betimlemezler, aynı zamanda onları kullananlara anlamlarının bir kısmını yüklenme hakkını verirler. Simgeler, ortak bir dil konuşulmasını sağlar ve bireylerin aynı ritüellere katılmasına neden olan ideal araçlardır. Bireysellik ve toplumsallık böylece uzlaşır. Siyasal kültür, bu simgeleri kullanarak kendi içindeki farklılıkları yok eder. Farklılık gerçekliğini benzerlik görüntüsüne dönüştürerek insanların topluluğa ideolojik birlik “desteği”ni artırır. En azından, bu desteği vermeye “görünürde” mecbur kılar. Bu semboller, bireyleri kendi mikro grup alanlarının değer ve ilkelerinden uzaklaştırıp siyasal ideolojinin üst ilke ve değerleriyle kuşatmaktadır. Bireyler, siyasal ve toplumsal algılamalarını bu simgesel değer ve sembolik çerçevede kurmakta ve bunu kendi kimliklerinin başvuru kaynaklarına/meşruiyet araçlarına dönüştürmektedirler. Bu simge ve sembollerin gücünün kaynağı, geçmiş ile sürekliliği temsil etme ve geleceği de aynı doğrusallıkla düzenleme yeteneklerine sahip olmalarıdır. Bu yüzden de sıradanlaşıp anlamsızlaşma tehlikesinden korunabilmeleri için sürekli yeniden yorumlanmaya, hatta yeniden üretilmeye gereksinim duyarlar. Siyasal kültür, ‘simge ve semboller’ doğaları gereği tamamen maddi olan değer ve ilkeleri kutsal şeylere dönüştürür. Bu kutsallık içinde, kolektif bilinç, kolektif yaşam ve dayanışma bireyin yaşamının üzerine çıkarılır ve bireylerin yaşamları bunlara bağlanır. Simgeler ve ritüeller aracılığıyla bireyler onları aşan ve kendilerini aktif bir parçası hissettikleri varlık üstü bir güç (Atatürk) ile özdeşleşmekten kaynaklanan ortak bir “inanç dünyası”na girer. Her bir birey yaşayabilmek, uyumlarını koruyabilmek ve yarattıkları kolektif düşünceleri doğrulamak, meşrulaştırmak için bu simge ve ritüellere teslim olmak zorunda kalır (veya öyleymiş gibi görünür).

Siyasal kültür, bu semboller ve ritüeller dünyası içerisinde; diğer kültürlerle üstün-

⁴⁹ www.haber3.com/detay.haber3?id=34930 - 93k

⁵⁰ Hadi Özışık, 23 Temmuz 2003, İnternethaber.com.

lük, farklı olanlara karşı dışlama ve düşmanlık ile diğer/öteki tüm kültür girişimlerine karşı devamlı “teyakkuz” halini sürdürür. Bu “teyakkuz” kurgusu, sıkı bir toplumsal kontrol ve disiplin, kültürel korunma, içe kapanma ve kültürel yabancılaşma ortaya çıkarır. Bu sayede, bireyleri sınıflandırma ve görevlendirme, toplumsal hayatı tanımlama, siyasal iktidara bağlılığı öğretme, toplumsal birlik ve beraberliği güçlendirici araçları üretme, hakim kültüre uygun ve uyumlu bireyler yaratma, toplumsal davranış kalıpları ve ilişkilerini düzenleme, kısaca birey, toplum ve kültür inşası gerçekleştirilir. Aşağıdaki örneklerden de anlaşılacağı üzere, “Atatürk yaşasaydı” ifadesine yüklenen sembolik anlamın gerisinde de bu inşa anlayışının güçlü bir etkisi vardır.

Atatürk Yaşasaydı?

Aspendos Konseri hakkında Necati Akpınar diyor ki: “Atatürk yaşasaydı o da böyle bir kutlama yapardı?” Yaşarken niye “böyle” kutlamamış? Sanatçı Uğur Yücel’in sözleri de şöyle: Eğer Atatürk o konserde olsaydı, rakı ve beyaz leblebisini önüne koyar, büyük bir keyifle izlerdi.” Kemalist milliyetçi Altemur Kılıç’ın yazdıkları ise bunların tam tersi: “Siz Atatürk’ü tanımamışsınız. O, etnik mozaiğin anti tezi, homojen bir Türk milleti idealinin vecizesi, ‘Ne mutlu Türküm diyene’ konseptinin yaratıcısı idi ve ‘böyle olmasını’ kesinlikle istemezdi. Buna yeltenenleri ‘haydi oradan maskaralar’ diye kovduğunu duyar gibiyim.” Atatürk yaşasaydı o konser için ne düşündü? Ekonomi için, NATO için, AB için, demokrasi, liberalizm, sosyalizm için ne düşündü? Bunun bir tek cevabı vardır: Bilemeyiz! ...Konser olayı bir örnektir: Herkes aslında “Atatürk yaşasaydı...” diyerek kendi görüşlerini dile getiriyor...Doğrusu, Atatürk’ü bir doktrin babası, bir ideolog gibi değil, milli bir kahraman, devlet kurucusu ve bayrak gibi milli bir simge olarak görmek; fikir ve icraatından “tarihi tecrübe” olarak, diğer tarihi tecrübelerle birlikte yararlanmak ve çağımızın verileriyle düşünmektir⁵¹.”

Atatürk Yaşasaydı!

Canı sıkılan Anıtkabir’e koşuyor. İşi aksi giden de öyle. İktidarda AK Parti olunca, Anıtkabir’e ziyaret sayısı arttı. Ata’nın son ziyaretçileri ise mâlum, Üniversite rektörleriydi...⁵²

Atatürk Yaşasaydı ‘Evet’ Derdi

TBMM’nin geçen hafta yaptığı Irak gündemli gizli oturum başkentte en fazla tartışılan gündem maddesi oldu. AK Parti Grubu adına konuşma yapan Sakarya Milletvekili Süleyman Gündüz, “Türkiye’nin geleceğini düşünerek hareket etmeliyiz. Atatürk yaşasaydı belki bizim gibi davranırdı. Böyle bir tezkereye evet derdi” dedi.⁵³

Atatürk Olsaydı...

...Atatürk’ün ne düşündüğünü, ne yapacağını en iyi Erbakan Hoca söylemiştir: “Atatürk yaşasaydı, Refah Partisi’ne girerdi!” vecizesi onundur! Doğrudur, Ata-

⁵¹ Taha Akyol, 6 Eylül 2002, *Milliyet*.

⁵² Hadi Özişik, 18 Mayıs 2004 www.internethaber.com

⁵³ www.yenisafak.com/arsiv/2003/subat/16/fiskos/

türk yaşasaydı Refah Partisi'ne girmekle kalmaz, başta, Prof. Afet İnan olmak üzere, cümle kadınlara "türban" taktırırdı! İmam hatip okullarını daha da yaygın hale getirir, imam hatipi bitiren çocuklara, ek puan verdirerek üniversiteye sokardı! Avrupa Birliği'ne hemen girmek için, Kıbrıs'ı derhal elden çıkarırdı! Atatürk, Irak'a asker gönderir miydi? Sormak abes, çizmesini çektiği gibi, Amerikalılardan önce Bağdat'a girerdi! "Ulus devlet" denilen, Türkiye Cumhuriyeti'ni federasyona çevirir, resmi dilin Türkçe olma şartını kaldırır! Avrupa Birliği'ne girmek için, bu kadar uzun görüşmelere girişmez, "Getirin şartlarınızı!" der, imzayı basardı! "RTÜK, YÖK gibi sivil kurumlarda askerlerin ne işi var?" diyerek hepsine "İstikamet kışla marş marş!" çekerdi! Heybeliada'daki Papaz Okulu'na bizzat gider, açar, Patrik cenaplarını buyur eder, Batı Trakya'daki Türkleri de "oturun, oturduğunuz yerde!" diye azarlardı! Evet, Atatürk yaşasaydı bunları yapardı! Çünkü Atatürk tam bir liberaldi, hem ekonomide, hem düşünce de liberaldi, onun sağlığında Takrir - i Sükun Yasası çıkmamış, Sümerbank, Etübank gibi devlet kurumları kurulmamıştı! Bugün yeteri kadar fiyat bulamadık diye Tekel'i satıyorlar. Atatürk olsaydı, Maliye Bakanı Unakıtan'ın kursağında kalan hevesi delip geçer, Tekel'i "babalar gibi satar!", yok pahasına, hatta bedava elden çıkarırdı! Atatürk, "Benim en büyük eserim, liberal Türkiye Cumhuriyeti'dir!" dememiş miydi?! "Hop, hop, o kadar da uzun boylu değil!" dediğinizi duyar gibiyiz. Canım adamlar "karşı devrim"ın altyapısını döşerken, biz de onlara biraz gaz verelim dedik, hepsi bu kadar!⁵⁴

Atatürk AB'ne Girmezdi

...Atatürk realitesinden AB'ne teslimiyet çıkaran kimselerin ikinci yanıldıkları husus ise, Türkiye algısıdır. Onlara göre, eğer gerçekten Atatürk yaşasaydı Türkiye, yine şimdiki gibi IMF'ye teslim olmuş, milli geliri 2500 doları geçmeyen, ikili anlaşmalarla ABD'nin kontrolüne girmiş bir ülke olacaktı. Onlar Türkiye'yi şimdikinden farklı düşünemediği için, "Atatürk olsaydı AB'ne girerdi ama onurlu girerdi" gibi, saçma sapan laf ediyorlar. Atatürk olmadığına göre, elbette varmış gibi tartışmak ve hele Onun hakkında Onu kendi kişiliği ile özdeşleştirerek ahkam kesmek anlamsızdır. Lakin madem Atatürk olsaydı diye bir varsayımdan hareket edeceğiz, o zaman soruyu şöyle soracağız. Atatürk'ün yaşadığı dönemin ilk on yılına bakarak, sonraki on yıllarda Türkiye'nin ne duruma geleceğini söyleyiniz...Öyle ise, İstiklalci Atatürk ve onun gelişmiş, kendi uçağını, tankını, otomobilini üreten, fert başına düşen milli geliri 10 bin dolar olan bölgesinde etkin, çeşitli paktlarla bölgesel bir güç haline gelmiş olan Türkiye neden AB'ne girsin ki. "Atatürk, AB'ne girerdi" demek, "Atatürk de Türkiye'yi şimdiki gibi IMF'ye teslim eder, milim gelişme sağlayamaz, bugüne kadar siyasetçilerin yaptığı tüm hataları o da yapardı" demektir ki, bu hem kurucu öndere iftira ve haksızlık... Atatürk'ü kendi kişiliği ile özdeşleştirip uydu kişiliğin bir sonucu olarak yansıtmak, Türkiye'nin vatansever algısını Batı lehine yönlendirmektir...Fikren, zihnen teslim olmayı sevenler Atatürk'ü işin içine karıştırmazın.⁵⁵

⁵⁴ Hasan Pulur, 13 Kasım 2003, *Milliyet*.

⁵⁵ Ahmet Gürsoy, 13.06. 2004, www.internetgazetc.com

Atatürk AB'yi İster miydi?

Son günlerde Türkiye ile AB arasında yaşanan gelişmelere BBP Genel Başkanı Muhsin Yazıcıoğlu sert tepki gösterdi. Yazıcıoğlu, Atatürk yaşasaydı AB karşısında tavrının ne olacağını ise şöyle ortaya koydu. Atatürk'ün, "Batı medeniyetinin kapısında bekleyen değil, kendi köklerinde büyümüş çağdaş bir Türkiye hedeflediğini" söyledi...Atatürk'ün "Türkiye bir maymun değildir. Hiçbir milleti taklit etmeyecektir" sözünü hatırlatan Yazıcıoğlu, Atatürk'ün, Batı medeniyetinin kapısında bekleyen değil, kendi köklerinde büyümüş, çağdaş bir Türkiye hedeflediğini kaydetti.⁵⁶

3. Demokratik Meşruiyet ve Karizmatik Meşruiyet Arasında Türkiye

Meşruiyet; bir düşünce veya eylemin bir ana ilkedен veya ana sebepten hareket edilerek haklılığını ispat etme arayışıdır⁵⁷. Bir ilk sebep arayışı olarak 'ideal' bir düzeni, sağlam bir temellendirmeyi, aşkın bir değer veya ilkeyi ve gelecek için davranış kalıplarını, dürtülerini içeren, popüler bir iktidar ve kuşatıcı bir bütünlük arayışı⁵⁸ olan meşruiyet, bir düşünce ve eylemin haklı bir kökene dayandırılıp rasyonelliğinin ispatlanması çabası olarak da değerlendirilebilir. Meşruiyet, kavram olarak eylemlerin, ilişkilerin ve iddiaların siyasal ve toplumsal kabul görece hukuki, rasyonel, zorunlu, makul, doğal gerekçelere dayandırılmasıdır. Aynı zamanda, bir fiilin hangi ilkeye göre tasdik edileceğinin referans kaynağını gösteren meşruiyet, siyasal olarak eylemlerin ve inançların kabul edilebilir ölçütlerinin belirlenmesidir. Yani, meşruiyet, insanların nasıl ve niçin bir siyasal iktidara destek verdikleri ve desteklerini çektikleri sorundur⁵⁹.

Modern demokrasi, meşruiyet sorununu pratik alana indirmiştir. Dinsel, geleneksel, metafiziksel ve mitsel kökenler yerine fiziki gerçeklerin belirleyiciliğinde siyasal iktidarın meşruiyetini oluşturmaya çalışmıştır. Bu bağlamda modern demokrasi, Tanrı yerine insanı, gelenek yerine kuralları, metafizik amaçlılık yerine fiziki araçlılığı, mitolojiler yerine kurumları, karizma yerine bireyi siyasal iktidarın meşruiyet kaynakları olarak ilan etmiştir. Uzun tarihsel evrimden sonra günümüzde demokrasi; halkın yönetime etkin katılımı, farklı düşüncelerin özgürce ifadesi, örgütlenmesi ve temsili, düşünce özgürlüğü, çoğunluğun yönetimi ve azınlığın haklarının korunması, temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması, hukukun üstünlüğü ve hepsinden önemlisi üst(ün) akıl anlayışının reddi şeklinde özetlenebilecek bir dizi ilkenin çerçevesini oluşturmaktadır.

Demokrasi teorisinin en büyük dönüşümü siyasal iktidarın meşruiyet kaynağının (niçin yönetim?) toplum sözleşmesi ile devletten ve devleti oluşturduğuna inanılan subjektif değerlerden (din, gelenek, soy, karizma) alınıp topluma veya bireye verilmesidir. Tanımların farklılığı elbette farklı demokratik geleneklere ve uygulamalara

⁵⁶ www.geyikle.com/modulup.php/name-newsfile

⁵⁷ Roberto Cipriani, "The Sociology of Legitimation", *Current Sociology*, V:5-2, Sum.1987, s.1.

⁵⁸ Franco Ferrarotti, "Legitimation, Representation and Power", *Current Sociology*, V:5-2, Sum.87, s.23.

⁵⁹ Ronald Cohen, "Introduction", *State Formation and Political Legitimacy*, Edited by: Ronald Cohen-Judith D. Toland, Transaction Books, New Brunswick (USA)-Oxford (UK), 1988, s.2.

yol açmıştır ama artık soya, dine, mülkiyete, geleneğe, kahramanlığa, şiddete, hileye dayalı yönetim anlayışı yerini toplumsal rızaya ve tek tek bireylerin tercihine dayalı bir sisteme bırakmıştır. Seçme ve seçilme hakkının genelleştirilmesi bu anlamda en önemli atılımdır. Modern demokrasinin meşruiyet kaynağı ve alanı tamamen değişerek geleneksel, dinsel, kişisel ayrıcalıkların yerine toplumu oluşturan tüm bireylerin eşitliği ve özgürlüğü üzerine kurulu bir meşruiyet anlayışı yerleşmiştir. Birey ve bireysel tercihlerin üstünlüğüne olan inanç gereği bireyin üzerinde egemenlik olgusu olarak başka bir birey (karizma), bir kolektivite (ulus, sınıf), bir metasosyal güç (din, mitoloji) ve hepsinden önemlisi bireyi düzenleme iddiasındaki bir hayat kurgusu (ideoloji) reddedilmiştir.

Demokrasi, bir yanda toplumun ne adına, hangi ilkelere göre (niçin) yönetileceği sorusuna cevap verirken, diğer yanda kim (nasıl) tarafından bu yönetimin gerçekleştirileceğini belirler. Demokratik yarışma ve seçim sistemi, iktidarın kaynaklığı konusundaki çatışmaları, bu çatışmalar ile doğan güç kullanımını, bu gücün hangi temel yasalar ile meşru kabul edileceğini ve toplumsal düzenin nasıl kurulacağını ve yönetileceğini, bireysel tercihler ve toplumsal temsiliyetlerle siyasal istikrarın nasıl sürdürüleceğini belirleme sürecidir. Özetle demokrasi, sadece bir yönetimin nasıllığını (temsil) değil, daha önemli olarak niçinliğini (meşruiyet) belirleme sistemidir. Bu açıdan demokrasinin biri meşruiyet diğeri de temsil olmak üzere birbirinden ayrılmaz iki boyutu vardır. İlki demokrasinin teorik temellerini, ikincisi ise pratik uygulamalarını anlatır. Batı demokrasileri öncelikli sorun olarak meşruiyeti ele alırken ve temsil olgusunu buna bağlarken, Türk demokrasi geleneğindeyse meşruiyetten bağımsız bir temsil ve temsilden yoksun bir meşruiyet algılaması içinde sistem yürütülür. Türk demokrasine hakim olan bu anlayışın özünde demokrasinin niçinliği/amacı yerine nasıllığı/araçlarının öncelenmesi ve bireyden, bireysel tercihlerden ve bireysel hak ve özgürlüklerden önce gelen “güçlü devlet”, “ezeli ve ebedi önder/üst akıl”, devlet güvenliği, kamu düzeni, kamu çıkarı, “resmi ideoloji” ve Cumhuriyetin demokrasi üzerindeki belirleyiciliğini sürdürmesi yatmaktadır.

Demokrasi, siyasal iktidarın “meşru güç kullanma tekeline” sahip olma gerekliliğinin toplumsal rızaya dayanması zorunluluğu üzerinde yükselir. Aksi takdirde siyasal iktidarın zoru terörü, müdahalesi şiddeti, yasa zulmü ifade edecektir ve karşı karşıya olduğumuz şey ise meşruiyet ve temsil krizine dönüşecektir. Demokrasinin tek meşruiyet kaynağı toplumsal rızadır ve toplumsal rıza, bir toplum içinde farklı siyasal ve ekonomik taleplerin ve çıkar birlikteliklerinin (partiler, sivil toplum kuruluşları) olduğu gerçeği üzerine kurulu uzlaşma ve konsensüs derecesidir. Bu yüzden demokrasi, bir bütün olarak algılanan toplumun ortak bir amaç içinde ortak bir hedefe götürülmesi iddiası taşıyan liderlik, karizma, geleneksel otorite, dinsel meşruiyet ve resmi ideolojiyle bağdaşmaz. Toplumsal rızanın oluşmasında tek meşruiyet ölçütü olarak bireysel aklı tercih eden demokrasi için bu aklın üstünde hiçbir “Akıl” olamaz. Demokrasi bireyin aklını tek meşruiyet yasa, bireyin tercihini (seçimini) de tek temsil yasa olarak kabul eder. Demokrasilerde halk (özgür bireyler), kendilerin-

den ayrı ve bağımsız bir siyasal iktidar meşruiyetine değil, bizzat kendilerinden kaynaklı, kendilerinin tercihinin ürünü bir iktidarla yönetilirler. Son tahlilde siyasal iktidarın meşruiyeti ile toplumsal rızanın temsili aynı şeydir. Demokrasinin üstünlüğü de zaten temsil ile meşruiyetin en geniş oranda ve alanda örtüşmesidir.

Karizmatik meşruiyet ise, yukarıda da belirttiğimiz gibi, olağanüstü ve tanrı vergisi değerlerle yüklü olduğuna inanılan bir kişinin otoritesine duyulan mutlak bağlılık ve güvene, onun kahramanlığına ya da başka niteliklerine inanmaya dayanır. Eğer meşruiyet, bir kişinin kahramanlığına, kutsallığına veya olağan üstü bir gücüne bağlı olarak gerçekleşiyor ve o kişinin karizmatik “Ben”liği, tüm siyasal ve toplumsal alanı “kamusal bir felsefe” olarak kuşatıyorsa orada karizmatik meşruiyetten bahsedilir. Karizmatik “Ben”lik (kahramanlık/liderlik), toplumun bir insanla içselleşmesi, bir ideolojinin, bir dinin, bir geleneksel iktidarın kısaca bir meşruiyetin bir kişide tecessüm etmesi, eşsiz bir tarihsel, toplumsal ve siyasal misyonun bir kişiyle örtüşmesi, korkunun ve ödüllendirmenin bir kişinin eliyle tüm topluma dağıtılmasıdır. Karizmatik benlik, kutsallıkla, tarihsel misyonla, mitoloji veya gelenekle, dinsel veya ideolojik argümanlarla bir kişisel kült yaratılması, bir insanın diğer insanlar üzerinde güç/iktidar oluşturmalarıdır. Hıristiyan kilise literatüründe “Charisma”nın, Tanrı vergisi, ilahi misyon ve olağanüstü kutsal yetenek anlamlarında kullanılması bu kavramın ne denli kutsallıkla donatıldığını gösterir⁶⁰. Karizmatik liderlik; topluma eşsiz, tek ve kimlikli bir kişi sunar ve toplumsal dil bunu erişilmez bir kutsallık olarak ifade eder. Lider, toplumun birlik ve beraberliğinin, toplumsal dayanışmanın temsilcisi olarak kabul edilir. Bu birlik ve beraberlik, toplumdaki grupların ve bireylerin her grup ve toplumda bireyleri uygun bir şekilde kuşatılması/kapsaması ve kontrol altına alınmasıyla üretilir⁶¹. Karizmatik liderlik ile iktidar ete kemiğe bürünür. Temsil edilen şey ise iktidarın birliği ve bütünlüğüdür. O, farklı çatışmaların, çelişkilerin arabulucusu bir mit olarak topluma sunulur⁶². Bu kişi şahsında, tüm toplum ortak bir ideale, ortak bir geleceğe kilitlenir. Zayıf ve güvenilmez bir doğası olan (sıradan) insanların erdemli kişiler haline getirilebilmek ve bu ortak geleceğe sevk edebilmek için, onların güdülerini, bağlılıklarını, yatkınlıklarını biçimlendirecek, bencil doğalarını ıslah edecek bir kahraman/karizma/lidere yani, “büyük adamlar”a, “üstün insan”lara boyun eğiş gerekir.

“Atatürk yaşasaydı” söyleminin “üstün insan” algılaması içerisinde yoğun ve yaygın olarak Türk siyasal kültürüne hakim olması, hâlâ Türk siyasetinin değişmeyen olgusunun geleneğin belirleyiciliğinde yükselen Paternalizmin ve “Kahramana Tapınma”nın olduğunu göstermektedir. “Atatürk yaşasaydı” söyleminin karizmatik benlikleri meşrulaştırdığı demokrasi ortamında, seçimler bile, neredeyse, siyasal parti liderlerinin karizmatik kişiliklerinin yarışına sahne olmaktadır. Atatürk’e “en büyük karizma” sıfatının verilmesinin bir nedeni de, diğer karizmaların “orta veya kü-

⁶⁰ Max Weber, *Sosyoloji Yazıları*, Çev: Taha Parla, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1993, s.53, 218.

⁶¹ Archillo Ardigo, “The Moral Question and Legitimation”, *Current Sociology*, V:5-2, Sum.1987, s.34.

⁶² Roberto Cipriani, a.g.m., s.1.

çük karizma” olmasının meşruiyet zemininin yaratılmasıdır. Bu kültür içinde; siyasal ve toplumsal tüm sorunların çözümünün tek kaynağının “büyük adam”, “üstün insan” olduğu anlayışı daha da kuvvetlenmektedir. Bu anlayış; doğruyu bilen, uzak görüşlü, sıradan olmayan, halkı eğitecek, ona erdemli olmasını öğretecek, onu karanlıktan aydınlığa çıkaracak, tüm yolsuzlukları ortadan kaldıracak, ekonomik krizi çözecek, herkese iş verecek, herkesin hayat standartını yükseltecek, ülkeyi muasır medeniyet seviyesine çıkaracak, anaların gözyaşlarını dindirecek, eğitimden sağlığa, tarımdan madencilığa her türlü sorunun üstesinden gelecek bir liderliği beslediği için kaçınılmaz olarak paternalisttir. Ayrıca, insanların kendilerini bu liderlerle özdeşleştirmeleri, kendi itilmişliklerinin ve kakılmışlıkların intikamını onunla almak istemeleri, tüm haksızlıkları çözmelerini beklemeleri, onlara “fevkalbeşer” nitelikler atfetmeleri ve tüm toplumsal, siyasî ve ahlakî sorumluluklarını onun omuzlarına yükleyerek tarih sahnesinden çekilmeleri de “büyük adamlara hayranlık” veya “kahramana tapınma” işaretleridir.

Türk siyasal kültürünün bu boyutu, demokratik kültürün gelişmesine engel olmaktadır. Türk seçmenin oy verme davranışını etkileyen temel olgular rasyonel gerekçelerden ziyade irrasyonel olgulardır ve doğal olarak oy verme davranışı bir tercihi değil bir tepkiyi ifade etmektedir. Türkiye’de partilerin programlarından ve seçim beyannamelerinden yola çıkarak oy veren seçmenler oldukça azdır. Bu yüzden Türk siyasal geleneğinde partilerin programı, kadroların niteliğinden çok, parti liderinin kişiliği, kimliği ve karizması oy verme davranışlarını ve partilere katılımları etkileyen en önemli olgudur. Bunun en iyi örneği, toplum içinde bireyler tuttukları partinin adıyla veya ideolojik taraflılıkla değil de, parti liderlerinin isimleriyle anılmalarıdır. Türk siyasetinde, her ne kadar her lider partisini kadro hareketi olarak tanımlasada, bir partinin ve ideolojik taraflılığının ismiyle sahne alan oylardan ve insanlardan çok “cı-cu” nitelendirmeler ile ortaya çıkan şahıs merkezli bir oluşum vardır. Türk siyasal tarihine damgasını vuran bu patrimonyal liderlik kültürü; siyasal, toplumsal ve dinsel mitlerle beslenerek kahramanlara tapınmaya dönüşür. Bu süreç karşılıklı olarak birbirini besleyen ritüellerle de süslenerek (el öpme, kurban kesme, yemin etme, isim koyma, maske takma vb.) karizmatik meşruiyetin toplumsal onanması gerçekleştirilir. Sadece “Atatürk yaşasaydı” ile sınırlı kalmayan bu kültürel atmosfer, liderlerin isimlerinde (baba, ana, baci, hoca, karaoğlan, köroğlu, yiğit, yağız delikanlı vb.) mündemiç olan “yaşasaydı” misyonlarıyla doludur.

Bireyi ve bir bütün olarak toplumu nesneleştiren Türk siyasal kültürünün bu rasyonelitesi halka (bireye) güvensizlik üzerine kurulu pozitivist toplum ve tarih anlayışının ürünüdür. Pozitivizmin, insanların dışında var olan ve bilimsel bilgi ve tecrübe ile bilinecek bir “nesnel gerçekler” alanının varlığını kabul etmesi ve bu alanı (toplumsal dinamikleri ve toplum yönetimini) “en iyi bilenler” olarak liderlerin toplumu yönetmeleri ve yönlendirmeleri gerektiği rasyonelitesi, Türk siyasetindeki karizmatik meşruiyet ve kahramana tapınma irrasyonelitesi ile örtüşür. Bu anlayışta halkın siyasetin amacı ve aracı olmak iddiası şöyle dursun, halkın siyasete katılımı söz konusu

bile olmaz; tam aksine bu rasyonellik, liderlerin yol göstericiliğine ve halkın şekillenmesine odaklanır. Tepeden inmece veya popülist türleriyle liderlerin halkla tek yönlü (monolog) ilişkisi Türk siyasetinde geleneğe dönüşür. Yarım asırlık demokrasi geleneğinde demokratik teamül olarak, partiler geleneği, konsensüs ve uzlaşma anlayışı yerine, sadece liderlere ve kahramanlara dayalı politik değişimler ve dönüşümler belirginleşmektedir. Bu süreçte demokrasinin kurumsallaşması ve demokratik rasyonelitenin siyasal ve toplumsal alanda etkin olması uğraşları yerine kurucu liderliğin devletle, Cumhuriyetle ve demokrasiyle özdeşleşmesi, demokrasiye müdahalelerin kurumsallaşması (anayasalar) ve bireysel aklın yerine “raison d’etat”nın (hikmet-i hükümet) tüm toplumu ve siyaseti kuşatması görülmektedir.

Demokratik meşruiyetin temel ilkesi toplumsal konsensüse dayalı “yasaların egemenliği” iken karizmatik meşruiyet “Ben”in egemen olduğu bir dünya kurgular. Demokratik meşruiyet çoğunluğun iradesi doğrultusundaki yaptırımlar da dahil olmak üzere soyut, genel ve adil olma gibi belli nitelikleri olan yasalarla keyfiliğin önlenmesini amaçlarken, karizmatik meşruiyet keyfiliğe yol açabilecek kişiselleşmiş iktidarı özünde taşır. Demokratik meşruiyet değişmeyen mutlak bir devlet otoritesine karşı çıkararak belirli kişi ve grupların imtiyazlı bir durum almasını reddederken, karizmatik meşruiyet doğası gereği karizmatik liderin ve bağlılarının ayrıcalıklı ve üstün iktidarını savunur. Demokratik meşruiyetin temel ölçüsü tüm insanların her türlü siyasal, sosyal, hukuki ve ekonomik haklara sahip olma ve kullanmada eşitliğine dayanırken, karizmatik meşruiyet üstün insanın ve onun tabilerinin eşitler arasında birinci olduğunu iddia eder. Demokratik meşruiyet anlayışında herkes temel haklarını kullanmada özgürken, karizmatik meşruiyet anlayışında tek özgür kişi vardır o da “Karizma”dır. Demokratik meşruiyette insana güvenmek esastır ve insan rasyonel tercih yapabilme yetkinliğine sahipken, karizmatik meşruiyet insanı irrasyonel değerlerle tanımlar ve ona asla güvenmez. Demokratik meşruiyette ideal insan tipi özgür karar verebilen, bağımsız, aktif, rekabetçi, mücadeleci, kendini gerçekleştiren, topluma yönelmiş, maddi refahı ve mutluluğu hedefleyen ve uzlaşmacı bireyken, karizmatik meşruiyette “kişilik” sadece karizmaya ait olduğundan diğer insanlar; düşünmeyen, lidere mutlak itaat eden, çevresine bağımlı, pasif, kadercı, varlığını bir irrasyoneliteye kurban eden muti birer elemandırlar. Demokratik meşruiyette siyasal iktidarın tüm düşün ve eylemliliklerin dayanağı bireysel hak ve özgürlüklerle toplumsal rızasıyken, bunun alanı kamu oyu ve seçimler iken ve iktidar da kamuoyuna karşı sorumluyken karizmatik meşruiyetin tek dayanağı “Ben”in mutlak aklı ve sadece kendine karşı sorumlu olan bu “ben”liğin meşruiyet dayanağı da yine kendisidir. Demokratik meşruiyet, “gerçek”in bilgisinin yöneticilerde olduğunu ve toplumun bu gerçeklere göre yaşamaları gerektiği otoriter ve jakoben anlayışı red ederken, karizmatik meşruiyet gerçek ve gerçeğin hayat tarzını bilecek bir insanın varlığına inanır ve tüm topluma o hayat tarzını mutlak gerçek olarak dikte eder. Bu açıdan demokratik meşruiyet tek tek tüm insanların düşüncelerine, hayat anlayışlarına ve yaşam tarzlarına saygı duyar ve onları kutsal kabul ederken, karizmatik meşruiyette tek bir düşünceyi ve hayat tarzını herkes için uyulması gereken zorunluluk haline dönüştü-

rür. Demokratik meşruiyet, “iktidarın bozacağına, mutlak iktidarın mutlaka bozacağına” inandığından en büyük yönetim erdemi olarak hata yapma hakkının kutsallığına ve yönetimin hatalarının düzeltilmesi için gerekli mekanizmaların (yargısal denetim, seçim, kamuoyu baskısı, baskı grupları, siyasal partiler) oluşturulması gerekliliğine inanırken, karizmatik meşruiyet “hatadan münezze” iktidarın kontrolünde yol alır. Bu bağlamda demokratik meşruiyet için olmazsa olmaz olan şey iktidar değil, muhalefetken, karizmatik meşruiyette mutlak iktidar kendinden menkul meşruiyeti ve “haklılığı/doğruluğu/gerçekliği dolayısıyla muhalefete gerek duymaz. Demokratik meşruiyet, siyasal düzeni hiçbir “düzen”in ve hiçbir düzenlemenin tek başına mutlak olamayacağı bir çatışma ve uzlaşma alanı olarak görünürken karizmatik meşruiyette siyaset, karizmatik “ben”liklerin kendini gerçekleştirme ve kendine göre düzen kurma aracıdır.

Sonuç

Yukarıda konunun ana çerçevesini anlamaya yarayan örneklerin de gösterdiği gibi “Atatürk Yaşasaydı” söylemi, Türk siyasal kültürünün her alanında ideolojik ve kültürel mit olarak hayli yaygın şekilde kullanılmaktadır. Atatürk anlayışının farklı olmasına rağmen, her ideolojik yaklaşımın kendi haklılık ölçütünü Atatürk’e dayandırması ve Atatürk’ün de buna prim veren bir dil ve söylem çeşitliliğine sahip olması açık bir gerçekliktir. Bunların hepsinin üzerinde ise; Türk siyasal kültürünün tüm siyasal ideolojilerin varlık ve meşruluğunu Atatürk’e dayandırma zorunluluğu; Atatürk’ün, yaşasaydı, hâlâ tek lider, tek önder, tek adam olarak Türk siyasal hayatının ve Türk toplumunun kaderinin tek hakim ve muktedir kişisi olarak başat durumunu sürdüreceği konsensüsü; insanların düşünce ve hayat yöneliminin ve siyasal oluşumunun meşruiyet kaynaklığının ve mücadele gerekliliğinin (demokratik yöntem de bile) ön şartı olarak Atatürk’e dayanma, ondan neşet etme kaçınılmazlığı; tüm varlıkların, tüm tercihlerin, tüm hayat düzenlemelerinin kısaca tüm akılların, Atatürk’ün aklının gerisinde ve altında olduğu inancı; Atatürk’ün kutsal, dinî ve bilge bir kişilik olarak ezeli ve ebedî bir akıl, beşer üstü, tarih üstü, fizik üstü bir ilahî nomos ve logos olarak algılanması; insanların sadece düşünsel varlığının değil, aynı zamanda da fiziki varlığının varlık şartı ve yaratıcısı olarak da kabul edilmesinin ürünü olarak, salt ilahî bir değer değil, bizzat ilah olarak iman edilmesi; “Atatürk yaşasaydı” söylemini siyasetin ilgi alanından çıkartıp dinî, mitolojik, tarihi, kültürel hatta psikolojik alanların içine atmaktadır.

Türkiye, demokrasi ve demokratik meşruiyetin üzerine bina edildiği bireysel tercih ve toplumsal rıza ile karizmatik otorite, kahramana tapınma ve karizmatik meşruiyetin temel argümanı olan lider kişiselliğinin toplumu kuşatmasının ve bireysel iradeyi mutlak itaate dönüştürmesinin doğurduğu çatışmaların örnekleriyle doludur. “Atatürk yaşasaydı” söylemine içkin olan kahramana tapınma kültürünün birçok yansıması demokrasi döneminde de sürdürülmektedir. Karizmatik yeteneğin demokrasi yerine ikame edildiği ve kişisel ve kurumsal kahramanlıkların demokratik kültür ve meşruiyeti yok ettiği Türkiye örneğinde, demokratik meşruiyet ile karizma-

tik meşruiyet arasındaki çatışmanın doğurduğu bütünleşme, katılım ve temsil krizlerinin kökenlerini “Atatürk yaşasaydı!” retoriğinde ve ondan beslenen kahramana tapınma söylemlerinde bulmak mümkündür.

Son tahlilde, karizmatik yetenek gerek demokratik kültür ve geleneğin zayıflığı, gerekse karizmanın kendini gerçekleştirme arzusunun etkinliğinden dolayı demokratik meşruiyeti aşabilecek, kapsayabilecek ve hatta, yok edebilecek donanımları özünde barındırabilir. Fakat demokratik geleneğe uygun çözüm, karizmatik meşruiyet kaynaklarını yok etmek veya karizmatik meşruiyeti zayıflatmak değil, demokratik meşruiyet kaynaklarını güçlendirmek ve demokrasi kültürünü özümsemektir. Çünkü, demokrasinin alternatifi olarak yükselen karizma, meşruiyetini kendi güçlülüğünden ve yetkinliğinden değil, demokrasinin zayıflığı ve yönetemezliği sorunundan alır. Sorun yoksa karizma da yoktur.

Kaynaklar

- Almond, Gabriel -Sidney Verba; *The Civic Culture*, Boston: Little, Brown, 1965.
- Ardigo, Archillo; “The Moral Question and Legitimation”, *Current Sociology*, V:5-2, Sum.1987.
- Carlyle, Thomas; *Kahramanlar*, Çev: Behzat Tanç, Kutluğ Yayınları, İstanbul, 1976.
- Cipriani, Roberto; “The Sociology of Legitimation”, *Current Sociology*, V:5-2, Sum.1987.
- Cohen, Ronald; “Introduction”, *State Formation and Political Legitimacy*, Edited by: Ronald Cohen-Judith D. Toland, Transaction Books, New Brunswick (USA)-Oxford (UK), 1988.
- Duverger, Maurice; *Siyaset Sosyolojisi*, Çev: Şirin Tekeli, Varlık Yayınları, İstanbul.
- Ferrarotti, Franco; “Legitimation, Representation and Power”, *Current Sociology*, V:5-2, Sum.1987.
- Hegel, G.W.F.; *Tarihte Akıl*, Çev: Önay Sözer, Ara Yayınları, İstanbul, 1991.
- İnsel, Ahmet; *Türkiye Toplumunun Bunalımı*, Birikim Yayınları, İstanbul, 1990.
- Mardin, Şerif; *Türk Modernleşmesi*, Der: Mümtaz'er Türköne-Tuncay Önder, İletişim Yay., İstanbul, 1997.
- Mardin, Şerif; *İdeoloji*, Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, Ankara, 1976.
- Parla, Taha; *Türk Siyasal Kültürünün Resmi Kaynakları I: Atatürk'ün Nutuk'u*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1994.
- Sarıbay, Ali Yaşar; *Siyasal Sosyoloji*, Der Yayınları, İstanbul, 1994.
- Weber, Max; *Sosyoloji Yazıları*, Çev: Taha Parla, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1993.

Diğer Kaynaklar

- Abdülhamit Bilici, www.aksiyon.com.tr/detay.php.
- Adnan Ekinci, 30.07.2004, *Radikal*.
- Ahmet Gürsoy, 13.06. 2004, www.internetgazete.com

- Hadi Özışık, 18 Mayıs 2004 www.internethaber.com
- Hadi Özışık, 23 Temmuz 2003, Internethaber.com.
- Hasan Pulur, 13 Kasım 2003, *Milliyet*.
- Hıncal Uluç, *Sabah*, 31 Ekim 2002.
- <http://alacaegitimbirsen.sitemynet.com/basin10.htm>.
- <http://arsiv.hurriyetim.com.tr/hur/turk/99/06/25/yazarlar/04yaz.htm>.
- <http://www.aksam.com.tr/arsiv/aksam/2002/12/18/yazarlar/yazarlar16.html>.
- http://www.cnnturk.com.tr/Turkiye/haber_detay.asp?PID=318&HID=1&haberID=50072.
- <http://www.turkcu.net/forum/viewthread.php?tid=808>.
- <http://www.turkishgolfer.com/igk.htm>.
- İhsan Bozkan, 30 Ekim 2001, *Akşam*, Güncel Haber.
- Nazlı Ilıcak, 14 Mart 2002, *Yeni Şafak*.
- nethaber.com/haber/arşiv/haberler.
- Nuh Gönültaş, 10.06.2002, *Zaman*.
- pressturk.com/ic.php.id/1845.
- Serdar Arseven, *Tercüman*, 10/12/2004.
- Sırrı Yüksel Cebeci; 09.10.2004 , www.tercuman.com/yazaryazi.
- Taha Akyol, 6 Eylül 2002, *Milliyet*.
- Tarih ve Düşünce Dergisi*, Mart 2000.
- www.bozkurt.net/modules.php?name=/forum.
- www.btp.org.tr/indexphp/sayfa=icşayfa
- www.gazeteankara.net/resim.htm.
- www.geocities.com/kemalist3.htm.
- www.geyikle.com/modulup.php/name-newsfile
- www.gunus.com/2003/magazin.
- www.haber3.com/detay.haber3?id=34930-93k
- www.nethaber.com.arşiv.haberler/2c1106.
- www.ntvmsnbc.com.tr/news/42653.asp
- www.seyyahamca.com/editor.
- www.sunrtv.net/ali-adalioğlu/detay.
- www.yenisafak.com/arsiv/2003/subat/16/fiskos/
- www.zamandayolculuk.com/cetinbal/zamanyoldikkatine/htm.
- Yalçın Bayer; 10 Kasım 2000, *Hürriyet*.